

Podoabe și figurine confecționate din materii dure animale descoperite în așezarea eneolitică de la Vidra (jud. Ilfov)

Monica MĂRGĂRIT*
Camelia-Mirela VINTILĂ**

Abstract: Tell-settlement of Vidra was located on the left bank of the Sabar stream and it was discovered by D.V. Rosetti in 1929 with the occasion of a fieldwork investigation. It was intermittently excavated between 1931-1958. The settlement had several levels of habitation belonging to the Boian and Gumelnița cultures. In this paper are presented the figurines and personal adornments discovered in the site and which are preserved in collections of the Bucharest Municipality Museum. According to the information provided by D.V. Rosetti, these pieces come exclusively from Gumelnița levels. 85 pieces were analyzed of which 24 made of bone, 2 made of teeth and 59 made of bivalve shell. These are finished pieces, exceptionally preserved and which gives us information about the spiritual and aesthetic life of the Vidra community.

Rezumat: Tell-ul de la Vidra era situat pe malul stâng al pârâului Sabar și a fost descoperit de D.V. Rosetti, în anul 1929, cu ocazia unei cercetări de teren. A fost săpat, cu intermitențe, în intervalul 1931-1958. Așezarea avea mai multe niveluri de locuire aparținând culturilor Boian și Gumelnița. În acest studiu sunt prezentate figurinele și obiectele de podoabă descoperite în tell și care sunt conservate în colecțiile Muzeului Municipiului București. Conform informațiilor oferite de D.V. Rosetti, aceste piese provin exclusiv din nivelurile Gumelnița. Au fost analizate 85 de piese, dintre care 24 confecționate din os, 2 din dinte și 59 din cochilie de bivalvă. Este vorba despre piese finite, excepțional conservate și care ne oferă informații legate mai ales de viața spirituală și estetică a comunității de la Vidra.

Keywords: Eneolithic, figurines, personal adornments, technical transformation scheme, spiritual and aesthetic meanings.

Cuvinte cheie: Eneolitic, figurine, podoabe, schema tehnologică de transformare, semnificații spirituale și estetice.

◆ Introducere

Tell-ul de la Vidra, situat pe malul stâng al pârâului Sabar, a fost descoperit de Dinu V. Rosetti în anul 1929, cu ocazia unor cercetări de teren (D.V. Rosetti 1934) (fig. 1/A). Săpăturile sistematice, desfășurate începând cu 1931 (1931-1933; 1952-1953; 1958 – Dinu V. Rosetti, Sebastian Morintz) (fig. 1/B), au arătat (pornind de la studierea inventarului complexelor identificate) că așezarea are mai multe niveluri de locuire (D.V. Rosetti 1934; D.V. Rosetti, S. Morintz 1961). Primul a fost atribuit fazei Vidra a culturii Boian, iar în cel de-al doilea nivel au fost observate trei orizonturi distincte atribuite fazelor A1, A2 și B ale culturii Gumelnița.

* Universitatea Valahia din Târgoviște, Departamentul de Istorie, str. Lt. Stancu Ion 35, 13010, Târgoviște, jud. Dâmbovița, România; monicamargarit@yahoo.com.

** Muzeul Municipiului București, B-dul I.C. Brătianu 2, sector 3, 030171, București, România; c_mirelacamelia@yahoo.com.

Pentru această așezare nu dispunem de date radiocarbon, de aceea informații de natură cronologică pot fi obținute, cu limitele de rigoare, prin corelație cu alte așezări atribuite celor două tehnocomplexe eneolitice: Boian-Marița-Karanovo V (care își începe evoluția în mileniul VI BC și continuă până la jumătatea mileniului V BC) și Kodjadermen-Gumelnița-Karanovo VI (a doua jumătate a mileniului V BC). Spre exemplu, pentru secvența Boian de la Căscioarele-Ostrovel s-a obținut o vârstă de 5210-4903 cal BC (C. Lazăr *et alii* 2013), pentru Radovanu, de 4800-4613 cal BC (C. Lazăr *et alii* 2013), iar pentru Sultana-Ghețarie, de 4956-4654 cal BC (V. Opriș *et alii* 2017). Evoluția cronologică a culturii Gumelnița este reflectată de datele din așezarea de la Bordușani-Popină, de 4490–4263 cal BC (R. Gillis *et alii* 2013), de cele de la Hârșova-tell, de 4686–4486 cal BC (M. Mărgărit *et alii* 2016), în timp ce la Vitănești-Măgurice s-au obținut vârste cuprinse între 4354-4231 cal BC și 4331-4164 cal BC (S. Bréhard, A. Bălășescu 2012), iar la Sultana-Malu Roșu între 4539-4365 cal BC și 4174-3961 cal BC (C. Lazăr *et alii* 2016). Putem aprecia că așezarea de la Vidra a putut evolua în limitele cronologice stabilite de datele radiocarbon anterior prezentate.

În colecția Muzeului Municipiului București, se păstrează o parte din descoperirile de la Vidra. Pe lângă vasele ceramice (D.V. Rosetti 1934) și uneltele de silex (M. Tzoni 1971) sunt prezente și o serie de statuete (D.V. Rosetti 1934) și podoabe (V. Boroneanț 2005), unele inedite, ce sunt caracteristice așezărilor eneolitice din spațiul nord-dunărean. Chiar dacă, în cazul majorității pieselor, este cunoscut nivelul cultural din care provin, datele contextuale sunt limitate, deoarece nu am avut posibilitatea să corelăm piesele cu diferitele complexe, ceea ce ne-ar fi putut furniza informații legate de eventuala lor funcție în cadrul așezării. Ansamblul studiat în acest articol nu este foarte însemnat cantitativ, însă, atrage atenția prezența unor piese excepționale atât prin tehnicile de prelucrare, cât și prin gradul de conservare. Atribuirea culturală a pieselor s-a făcut pe baza vechilor publicații (D.V. Rosetti 1934; V. Boroneanț 2005) conform cărora totalitatea lor provine din nivelurile Gumelnița. Doar figurinele din os au beneficiat de observații, care să permită încadrarea într-unul din nivelurile Gumelnița.

Au fost analizate 85 de piese, dintre care 24 confecționate din os, 2 din dinte și 59 din cochilie de bivalve. Este vorba despre piese finite, ceea ce ridică semne de întrebare privind o eventuală selecție a materialului.

Materie primă	Categorie tipologică	Nr. piese
Os	Figurină plată	9
	Figurină prismatică	3
	Figurină <i>en violon</i>	1
	Plăcuță perforată	6
	Mărgică (nasture?)	2
	Ac de păr	2
	Pendantiv	1
Dinte	Plăcuță perforată	2
Cochilie	Mărgică	59
TOTAL		85

Tab. 1. Repartiția categoriilor tipologice, în funcție de materia primă.
Distribution of typological categories by raw material.

◆ Osul

Figurine plate (n=9). Dintre acestea, trei au fost atribuite nivelului Gumelnița A1, o piesă nivelului Gumelnița A2 și cinci piese nivelului Gumelnița B1.

Prima dintre piesele din nivelul A1 pare să fi îndeplinit funcția de pandantiv (fig. 2/A). Ea a fost obținută prin prelucrarea unei coaste, provenind de la un animal de talie mare. Suportul a fost debitat longitudinal, dar nu mai putem identifica procedeul de debitaj, datorită intervențiilor din etapa de fasonaj. Degajarea gâtului s-a realizat prin tăieturi bilaterale alternative (fig. 2/B). La nivelul trunchiului, laturile au fost regularizate prin *raclage* longitudinal (fig. 2/C), în timp ce restul conturului (fig. 2/D), cât și ambele fețe au fost fasonate prin abraziune (fig. 2/E). La nivelul capului, a fost realizată o perforație prin rotație bifacială (fig. 2/F). Uzura perforației este destul de avansată, cu dispariția stigmatelor tehnologice și dezvoltarea unui lustru macroscopic, caracterizat de prezența unor striuri fine, perpendiculare pe peretele perforației (fig. 2/G). Dimensiunile piesei sunt următoarele: lungime – 30 mm, lățime maximă – 14,5 mm, grosime – 1,8 mm, diametru perforație – 2,5 mm.

Cea de a doua figurină (fig. 3/A) este, de fapt, o piesă în curs de prelucrare. Suportul folosit este unul plat, obținut prin bipartiția longitudinală în percuție și provine dintr-un os lung, mamifer de talie mare. La nivel proximal, laturile au fost amenajate prin *raclage*, aceeași tehnică fiind aplicată pe ambele fețe. Părțile corpului au fost detașate prin *sciage* bilateral alternativ (fig. 3/C), după care întregul contur a fost regularizat prin abraziune (fig. 3/B). Piesa nu pare finisată și nici nu prezintă stigmat de uzură. Lungimea ei este de 93,5 mm, lățimea maximă de 24 mm, iar grosimea de 4 mm.

Ultima piesă (fig. 4/A) este extrem de interesantă dar, din păcate, este fracturată la nivel distal. Nu cunoaștem procedeul de bipartiție al osului (provenind de la un mamifer de talie mare), deoarece întreg conturul a fost amenajat prin abraziune (fig. 4/D). Fața superioară a fost ușor aplatizată prin *raclage* longitudinal (fig. 4/C). La nivel distal, suportul a fost amenajat și subțiat printr-un procedeu de *raclage* longitudinal bilateral, suprapus de abraziune (fig. 4/B). Lățimea piesei este de 28 mm, iar grosimea de 4 mm.

Singura figurină (fig. 5/A) provenind din nivelul Gumelnița A2 pare să fie o piesă folosită anterior - cel mai probabil o dălțiță, ce a fost prelucrată dintr-o diafiză de os lung, mamifer de talie mare. Mărturie stă faptul că stigmatul de amenajare ale figurinei sunt vizibile și ele suprapun o suprafață cu o uzură puternică, evidentă mai ales spre extremitatea distală, pe fața inferioară. Suportul este plat, obținut prin partiție longitudinală în percuție (fig. 5/B). Părțile corpului au fost detașate prin tăiere bilaterală (fig. 5/C). Laturile și extremitățile au fost amenajate prin abraziune (fig. 5/D), în timp ce fața superioară a fost regularizată prin *raclage* (fig. 5/E). Datele morfometrice sunt următoarele: lungime – 55 mm, lățime maximă – 23 mm, grosime – 5,6 mm.

Din nivelul Gumelnița B1, provin 5 piese. Pentru prelucrarea lor, s-au folosit diafize provenind de la oase lungi, animale de talie mare. La toate exemplarele suportul este plat, obținut probabil prin aceleași procedee cu ale figurinelor anterior prezentate. Detașarea părților corpului s-a realizat prin *sciage* bilateral (fig. 6/B, 7/B). O singură piesă conservă toate părțile componente ale corpului (fig. 6/A). Suprafața suportului a fost integral fasonată prin abraziune, aceeași tehnică fiind aplicată pe contur (Fig. 6/C), la nivelul capului. În schimb, la nivel proximal, conturul a fost regularizat prin *raclage* longitudinal și decorat cu trei incizii scurte transversale, realizate prin *sciage* (fig. 6/D). Pe fața superioară, a fost incizat triunghiul pubian (fig. 6/E). În jurul acestuia, au fost realizate puncte, printr-un procedeu de rotație. Ele reapar și spre partea proximală, fiind dispuse în câte 2 șiruri transversale formate din 7, respectiv 8 puncte. Pe fața inferioară, demarcația picioarelor s-a realizat printr-un șanț

longitudinal în *rainurage*, ce intersectează la nivelul bazinului o linie transversală, trasată prin *sciage*. Deasupra acesteia au fost dispuse două puncte. Brațele sunt marcate cu câte 2 perforații, realizate prin rotație bifacială. Capul are de o parte și de cealaltă câte 3 perforații (fig. 6/F), realizate prin același procedeu, completate pe fața superioară de 2 puncte. De asemenea, zonele de separație ale părților corpului sunt decorate pe fața superioară cu un punct. Suprafața piesei prezintă un lustru macroscopic puternic (fig. 6/G), rezultat probabil dintr-o manipulare îndelungată. Lungimea figurinei este de 69 mm, lățimea maximă de 23,5 mm, iar grosimea de 3,5 mm.

O altă piesă (fig. 7/A) păstrează doar partea distală, respectiv capul și unul dintre brațe. Forma capului a fost creată prin tăiere în *sciage*. Am reușit să identificăm câteva stigmatе (fig. 7/C), în ciuda faptului că întreg conturul a fost regularizat prin abraziune. Perforațiile au fost realizate prin rotație bifacială (fig. 7/D). Pe fața superioară, la nivelul capului s-au realizat decoruri prin rotație (5 puncte) separate de o incizie transversală, realizată prin *sciage*. Prima perforație (dinspre extremitatea distală) este deformată, cu lustru în suprafață și subțierea peretelui (fig. 7/E) – toate aceste stigmatе constituind mărturii ale prinderii piesei. De altfel, uzura generală a piesei este avansată, cu lustru macroscopic și estomparea stigmatelor fine. Singurele dimensiuni identificate sunt lățimea medie, de 31 mm și grosimea medie, de 5 mm.

Următoarele două piese (fig. 8/A, 9/A) sunt, de fapt, fragmente proximale ale unor figurine feminine. La ambele, uzura este foarte intensă, demonstrând o utilizare îndelungată. Doar la nivelul separării bazinului de brațe, se conservă stigmatе ale procedurii de tăiere prin *sciage* (fig. 8/B). Fața inferioară și laturile de debitaj au fost regularizate prin abraziune (fig. 8/C) sau *raclage* (fig. 9/B). Pe fața superioară, a fost redat triunghiul pubian, prin *sciage* (fig. 9/D) și picioarele, prin *rainurage* (fig. 8/D, 9/E). La unul dintre exemplare, triunghiul pubian este dublat de puncte pe întreg conturul. La nivelul genunchilor sunt vizibile două șiruri de câte 8 puncte (fig. 8/E). Pe fața inferioară, membrele nu mai sunt separate printr-un șanț. În schimb, a fost incizat un șanț orizontal, la nivelul bazinului. La cel de al doilea exemplar (fig. 9/A), punctele apar în jurul a două laturi ale triunghiului, apoi, sub forma a trei șiruri de câte 6 elemente (fig. 9/E). Pe fața inferioară, membrele sunt separate printr-un șanț longitudinal nu foarte adânc, care se intersectează cu un șanț orizontal, deasupra căruia au fost realizate două puncte. Această piesă este extrem de interesantă deoarece, după fracturare, a fost realizată o perforație prin rotație bifacială (fig. 9/C). În acest mod, piesa a continuat să fie utilizată ca pandantiv. Faptul că perforația este ulterioară este dovedit de gradul de uzură redus (striurile de rotație sunt vizibile, pereții perforației nu sunt rotunjiți și nu au deformări), în comparație cu restul piesei. Lățimea maximă a primei piesei este de 27 mm, iar grosimea de 4,2 mm; în timp ce pentru a doua piesă, lățimea este de 28 mm, iar grosimea tot de 4,2 mm.

În fine, ultima figurină este, de fapt, o preformă (fig. 10/A). Suportul a fost obținut prin debitaj în percuție. A rezultat o așchie, al cărei contur a fost regularizat (nu foarte atent) prin abraziune (fig. 10/C). Părțile corpului au fost tăiate prin *sciage* bilateral (fig. 10/B). Piesa a rămas în acest stadiu de prelucrare. Dimensiunile piesei sunt următoarele: lungime – 63 mm, lățime maximă – 21 mm, grosime – 2 mm.

Figurine prismatice (n=3). Piese au fost confecționate pe metacarp/metapod de *Sus* sp. Toate exemplarele au fost atribuite nivelului Gumelnița B1 (D.V. Rosetti 1934). La aceste piese, forma osului a fost modificată minimal, conservându-se volumul anatomic, datorită morfologiei ce duce cu gândul la o figurină umană. La un prim exemplar (fig. 11/A), s-a aplicat o metodă de transformare prin fasonaj direct (fig. 11/B). De asemenea, una din muchii a fost aplatizată prin abraziune (fig. 11/C), cu scopul de a accentua asemănarea. Pe suprafața piesei,

mai ales la nivel mezial, se dezvoltă un lustru macroscopic puternic (fig. 11/D), rezultat probabil din manipulare. La nivel proximal, nu s-a intervenit tehnologic. Lungimea piesei este de 65 mm, lățimea maximă de 21,5 mm, iar grosimea maximă de 18,5 mm. La celelalte două exemplare (fig. 12/A), s-a aplicat un procedeu de aplatizare a suprafeței prin abraziune, atât la nivel distal (fig. 12/B), cât și la nivelul extremității proximale. Tot la nivel distal, au fost realizate două perforații prin rotație bifacială (fig. 12/C), rupte probabil ca urmare a purtării. Suprafața pieselor este afectată de uzură (fig. 12/D). Dimensiunile lor sunt următoarele: 1. lungime – 60 mm, diametru mediu – 12 mm; 2. lungime – 78,2 mm, diametru mediu – 16 mm.

Figurină en violon (n=1). În opinia noastră, figurina (D.V. Rosetti 1934; E. Comșa 1977; V. Voinea 2008) este o preformă (fig. 13/A), probabil o viitoare figurină *en violon*. Nu știm cum s-a obținut așchia din os, deoarece conturul a fost regularizat prin abraziune (fig. 13/E). Fața inferioară a fost curățată prin *raclage* longitudinal, suprapus de abraziune (fig. 13/D). La nivel proximal, au fost realizate trei perforații (fig. 13/F) prin rotație bifacială, care nu prezintă semne de uzură. La capătul opus, s-a inițiat procedeul de detașare al capului, prin crearea a trei șanțuri în tăiere alternativă bifacială (fig. 13/B-C), din care ar fi rezultat un mic rest de formă trapezoidală. Cel mai probabil, procedeul a eșuat, deoarece piesa s-a fracturat la acest nivel și a fost abandonată. Lungimea preformei este de 105 mm, lățimea maximă de 58 mm, grosimea de 4,6 mm, iar diametrul mediu al perforațiilor de 3,2 mm.

Plăcuțe (n=6). Am inventariat 4 piese de formă dreptunghiulară (fig. 14/A, 15/A) și 2 piese de formă aproximativ pătrată (tab. 2). Primele etape tehnologice sunt identice la toate exemplarele. S-a obținut un suport plat din peretele diafizar al unui os lung, mamifer de talie mare. Chiar dacă conturul a fost abrazat la toate exemplarele, fracturile rezultate din percuție (fig. 14/B, 15/C) se mai păstrează, ceea ce ne demonstrează că, cel puțin în sens longitudinal, s-a utilizat o metodă de debitaj prin fracturare. Transversal, pare să fie vorba despre o segmentare prin *sciage*, pentru a obține suporturi cu formă și dimensiuni predeterminate, suprapus, și în acest caz, de abraziune (fig. 14/C, 15/D). La unul dintre exemplare, pe una din laturile lungi, s-a realizat o creștătură prin *sciage* (fig. 15/B). Central, toate piesele au o perforație realizată prin rotație bifacială (fig. 15/E). Fața superioară prezintă un lustru extrem de puternic, cu striuri fine dispuse neregulat și cu aplatizarea suprafeței (fig. 14/D). Nici perforația nu este lipsită de uzură: striurile de rotație sunt destul de estompate, pereții perforației sunt tociți, cu lustru macroscopic (fig. 14/E).

Nr.	Formă	Lungime	Lățime	Grosime	Diametru perforație
1.	dreptunghiulară	40	23,5	3,2	6,5
2.	dreptunghiulară	30,8	21	1,8	5
3.	dreptunghiulară	40,5	15,4	2,6	4
4.	dreptunghiulară	36	17	3	4
5.	pătrată	24	24	1,8	4
6.	pătrată	22	21	2	3

Tab. 2. Dimensiuni ale plăcuțelor din os (toate dimensiunile sunt exprimate în mm).
Dimensions of bone plates (all dimensions are indicated in mm).

Prima dintre plăcuțele de formă pătrată urmează aceleași detalii tehnologice cu ale pieselor anterioare, singura diferență fiind forma sa. În cazul celei de a doua piese (fig. 16/A), am putut surprinde intervenția *sciage*-ului în etapa de debitaj (câteva stigmatе parazitare) (fig. 16/B), după care laturile de debitaj au fost riguros abrazate (fig. 16/C). Ambele fețe au fost aplatizate prin abraziune. La colțuri și în centru, au fost realizate perforații prin rotație bifacială, inițiată de pe fața inferioară. Uzura este mai avansată la una din perforațiile periferice, constând în formarea unei mici depresiuni spre peretele exterior (fig. 16/D) și o aplatizare a peretelui, cu dispariția stigmatelor tehnologice (fig. 16/E).

Mărgică (nasture?) (n=2). Două piese, confecționate din os (diafize, mamifer de talie mare, respectiv medie), au o morfologie circulară și o uzură puternică în suprafață. Puteau fi cusute individual sau prinse pe un fir, în podoabe compozite. Prima piesă a fost confecționată dintr-un os plat (fig. 17/A). Nu știm cum s-a obținut suportul (percuție sau extracție?), deoarece conturul a fost abrazat (fig. 17/B), imprimându-se forma circulară. Central, a fost realizată o perforație prin rotație unifacială. Striurile de rotație nu sunt vizibile (fig. 17/C), semn al utilizării piesei. Diametrul ei este de 18 mm, grosimea de 1,2 mm, iar diametrul perforației de 6 mm. Cel de al doilea exemplar (fig. 18/A) a fost prelucrat pe suport plat. Atât fețele, cât și conturul au fost regularizate prin abraziune (fig. 18/B-C). Perforația centrală are o morfologie cilindrică (fig. 18/D) și este lipsită de striuri de rotație. Pe una din fețe, structura externă este afectată de uzură, prezentând un lustru macroscopic puternic (fig. 18/E). Datele morfometrice sunt următoarele: diametru – 30 mm, grosime – 3,8 mm, diametru perforație – 5 mm.

Ac (n=2). Primul tip de ac are o morfologie bilobată (fig. 19/A). Suportul a fost obținut din peretele diafizar al unui os lung, printr-un procedeu de debitaj longitudinal. Morfologia bilobată a fost obținută prin *sciage* (fig. 19/B), urmat de abraziunea conturului (fig. 19/D). Trunchiul a fost amenajat prin *raclage* longitudinal (fig. 19/C), aplicat în jurul întregii circumferințe. Stigmatеle tehnologice sunt în mare parte suprapuse de un lustru puternic (fig. 19/F-G). Vârful este rotunjit și uzat (fig. 19/E). Lungimea piesei este de 63,2 mm, lățimea maximă de 17 mm, iar diametrul trunchiului de 2,6 mm.

Cel de al doilea ac (fig. 20/A) are o morfologie aplatizată la nivel distal. Vârful prezintă o fractură *en languette* (fig. 20/F), cel mai probabil de natură funcțională. După obținerea suportului plat, întreaga suprafață a fost regularizată prin abraziune (fig. 20/B-C). La nivel distal, a fost realizată o perforație prin rotație bifacială (fig. 20/D). Spre extremitatea proximală, aceasta este uzată, cu dispariția striurilor de rotație și lustru (Fig. 20/G). Vârful a fost amenajat prin *raclage* (fig. 20/E), aplicat în jurul întregii circumferințe. Lățimea maximă a piesei este de 13,5 mm, grosimea de 4 mm, iar diametrul perforației de 5 mm.

Un *pandantiv triunghiular* (n=1) (fig. 21/A) a fost obținut dintr-o coastă, mamifer de talie mare, printr-un procedeu de debitaj longitudinal. Forma geometrică a piesei a fost creată prin *sciage* (fig. 21/B), după care laturile de debitaj (fig. 21/C) și fața inferioară au fost regularizate prin abraziune. Spre unul dintre vârfuri, a fost realizată o perforație prin rotație bifacială (fig. 21/D). Aceasta nu prezintă semne ale utilizării. Dimensiunile piesei sunt următoarele: lungime – 14,8 mm, lățime maximă – 29 mm, grosime – 0,8 mm, diametru perforație – 2,2 mm.

◆ Dintele

Plăcuțe perforate (n=2). Din canin de mascul, specia *Sus scrofa*, au fost obținute două suporturi, cu o morfologie dreptunghiulară (fig. 22/A). Suportul este plat, confecționat printr-

o metodă de debitaj longitudinal, fără a putea identifica procedeele, deoarece laturile de debitaj au fost abrazate (fig. 22/E). Transversal, pare să fie vorba despre o segmentare prin *sciage* (fig. 22/B), suprapus de abraziune. Fața inferioară a fost regularizată, într-un caz, prin *raclage* neregulat, suprapus pe alocuri de abraziune (fig. 22/C-D) și prin abraziune, în cel de al doilea caz. La colțuri, a fost realizată câte o perforație prin rotație bifacială. Uzura pieselor este avansată, cu lustru macroscopic. La ambele piese, se poate vedea că perforațiile conservă stigmathe ale uzurii, constând în deformarea și subțierea peretelui spre zona periferică a piesei (fig. 22/F-G). Dimensiunile pieselor sunt următoarele: 1. lungime – 44 mm, lățime medie – 17 mm, grosime – 3,8 mm, diametru mediu perforații – 3,5 mm; 2. lungime - 49,6 mm, lățime medie – 16,2 mm, grosime – 3,2 mm, diametru mediu perforații – 2,8 mm.

◆ Cochilia

Măgelele cilindrice (n=58) și cea tubulară (n=1) au fost confecționate din două specii de bivalve: *Unio* (n=37) și *Spondylus* (n=22). În cazul podoabelor din valvă de *Unio* (fig. 23/A), nu cunoaștem procedeele de obținere a suportului, deoarece conturul și fața superioară au fost riguros abrazate (fig. 23/B-C). Central, a fost realizată o perforație prin rotație bifacială: a fost inițiată pe fața inferioară și finalizată pe cea superioară. Gradul de uzură este diferit între piese: la unele este aproape inexistent (se conservă striurile de rotație) (fig. 23/D), la altele este mai avansat, cu mici deformări ale perforației (fig. 23/E-F) și subțierea peretelui dintre perforație și latura de debitaj (fig. 23/G). Datele morfometrice sunt prezentate în tabelul de mai jos (tab. 3a).

Măgelele din valvă de *Spondylus* (fig. 24/A) au suferit un proces de ardere, dobândind nuanțe de la alb la gri, ceea ce a distrus stigmathele tehnologice și pe cele de uzură. La nivel tehnologic, intuim o schemă de transformare comparabilă cu cea prezentată pentru piesele din valvă de *Unio* (fig. 24/B-C). În ceea ce privește uzura, am încercat să identificăm eventuale modificări ale volumului inițial al piesei. La microscop, au fost vizibile câteva indicii de acest gen, precum o rotunjire a peretelui perforației și o deformare spre periferie (pentru măgelele cilindrice) (fig. 24/D-E) sau apariția unei mici concavități la nivelul extremității, ca urmare a presiunii firului, corespunzând unei fațete de uzură aplatizată (pentru piesa tubulară) (fig. 24/F-G). Am reunit datele morfometrice în tabelul de mai jos (tab. 3b).

◆ Discuții

Materia primă. În cadrul lotului analizat, predomină materiile prime locale, valva de *Spondylus* fiind singura materie cu certitudine de origine alogenă. Pentru prima categorie, putem întrevădea câteva modalități de achiziție din interiorul sitului sau din apropierea lui. Astfel, în cazul osului și al dintelui, putem vorbi de reciclarea resturilor de animale domestice (osul) sau de animale vâdate (caninii de mascul de *Sus scrofa*). Deci, scopul sacrificării animalului era în principal ca sursă de hrană, suporturile organice pentru viitoarele piese finite fiind recuperate într-o etapă ulterioară. În așezarea de la Vidra, cornul de cervide nu pare să fi jucat niciun rol în procesul de confecționare al figurinelor sau al obiectelor de podoabă.

a.	<i>Unio</i>			
	Nr.	Diametru piesă	Grosime piesă	Diametru perforație
	1.	7,8	2	2,4
	2.	7,2	1,8	3
	3.	7,5	2	3,2
	4.	7,5	1,6	3
	5.	7,6	2,1	3
	6.	7,4	2,4	3
	7.	7,2	2,2	2,8
	8.	7,6	2	3
	9.	7	1,4	3
	10.	7,6	2	3
	11.	7,6	2	3
	12.	7,3	2,3	2,1
	13.	7,8	2	3
	14.	6,2	2,4	3,8
	15.	7,5	2	3
	16.	7,4	2,2	3
	17.	7,6	2	3
	18.	7,6	1,8	3,8
	19.	6,8	2,2	3
	20.	7,6	1,8	3
	21.	7,5	2	3
	22.	7,4	2	3
	23.	7,5	1,1	3,2
	24.	7,2	7,2	3,6
	25.	7,6	1,8	4
	26.	7,8	2	3
	27.	7,9	1,1	3
	28.	7,8	1,2	3,8
	29.	7,3	2	2,4
	30.	7,3	1,6	2,8
	31.	8	1,4	3
	32.	7,2	1,8	2,8
	33.	7,8	1,2	3,2
	34.	7	1,8	3,1
	35.	7	1,8	3,2
	36.	6,9	1,2	2,6
	37.	7	1,2	2,5

b.	<i>Spondylus</i>			
	Nr.	Diametru piesă	Grosime piesă	Diametru perforație
	1.	2,8	5 (lungime, piesa tubulară)	2
	2.	4	2,5	2
	3.	3,6	2	1,8
	4.	4,2	2,8	1,6
	5.	3,8	2,1	1,8
	6.	3,8	1,2	2,1
	7.	4	2	2,1
	8.	3,8	1,4	2,1
	9.	4	1,1	2
	10.	4	1,2	2
	11.	4	1,8	2,1
	12.	4	1,6	1,8
	13.	4	1,1	2
	14.	4	1,2	1,2
	15.	4	1,2	2
	16.	4	1	1,8
	17.	3,5	1,2	2,1
	18.	3,4	1,2	2,1
	19.	4	1,1	2
	20.	4	1	2
	21.	3,6	1	2
	22.	3,8	0,6	1,4

Tab. 3. Dimensiuni ale mărgelilor din valvă de *Unio* (a) și de *Spondylus* (b) (toate dimensiunile sunt exprimate în mm).

Dimensions of beads made from *Unio* valve (a) and *Spondylus* valve (b) (all dimensions are indicated in mm).

Și în cazul valvei de *Unio*, cochilia acesteia putea fi recuperată din resturile culinare, dacă această comunitate o consuma. De altfel, o serie de studii au demonstrat că în unele tell-uri gumelnițene, cum erau cele de la Hârșova și Bordușani-Popină se consumau cantități importante de bivalve în perioada estivală (A. Bălășescu *et alii* 2005). O altă variantă de achiziționare a acestei materii prime consta în organizarea de expediții de colectare a cochiliilor în apropierea cursurilor de apă, mai ales în perioadele cu un nivel scăzut, respectiv spre sfârșitul verii (M. Mărgărit, V. Radu 2014). În cadrul podoabelor confecționate din valvă de *Unio* sp., pe care am avut ocazia să le studiem, nu am identificat preforme sau resturi de debitaj. Situația poate fi, desigur, pusă pe seama tehnicii de săpătură, dar nu putem exclude nici posibilitatea ca aceste piese să fi fost importate de comunitatea de la Vidra, în forma lor

finită, ca urmare a schimburilor cu alte comunități învecinate. De altfel, prelucrarea valvelor de *Unio* sub formă de podoabe este atestată în numeroase așezări gumelnițene, cum sunt cele de la Hârșova-tell (M. Mărgărit, D.N. Popovici 2012), Bordușani-Popină, Sultana-Malu Roșu (Lazăr *et alii* 2018), Măriuța-tell (M. Mărgărit *et alii* 2014), Vitănești, Luncavița (A. Bălășescu *et alii* 2005), Gumelnița (Vl. Dumitrescu 1924, 1925), Căscioarele-Ostrovel sau Pietrele (D. Berciu 1956; S. Hansen *et alii* 2008).

Legat de valva de *Spondylus*, au fost publicate numeroase studii care susțin originea ei mediteraneeană (M. Sfériades 1996, 2000, 2010; C. Lazăr *et alii* 2018). O serie de analize izotopice au confirmat ipoteza, ele demonstrând că, la nivelul neoliticului european, s-au folosit bivalve provenind din Marea Mediterană și nu din depozite fosile sau din Marea Neagră (J. Shakerlton, C. Renfrew 1970; J. Shakerlton, H. Elderfield 1990; B. Bajnóczi *et alii* 2013). O serie de descoperiri arheologice sugerează existența unor centre specializate în producția diferitelor podoabe din *Spondylus* pe teritoriul Greciei, Muntenegrului, Albaniei și Croației (M. Sfériades 2010). Interesant este însă faptul că podoabele din această valvă sunt grupate în teritoriul dintre Marea Neagră și Munții Carpați, mergând spre nordul Europei (H. Todorova 2000), ceea ce demonstrează că valoarea acestei valve creștea pe măsura depărtării de zonele de origine. Evident, aceste piese au ajuns într-o formă finită la comunitatea de la Vidra și nu este exclus ca ele să fi fost purtate și de membrii altor comunități, de unde gradul avansat de uzură.

Schemele tehnologice de transformare. Studiul categoriile de materii prime enunțate a dus la identificarea, drept procedee de detașare, a unui debitaj transversal căruia i se subordonează o schemă de transformare prin segmentare și a unui debitaj longitudinal, căruia i se subordonează o schemă de transformare prin bipartiție. Lor li se adaugă o schemă de transformare prin fasonaj direct, identificată în cazul figurinelor prismatice. În ceea ce privește tehnicile din etapa debitajului, am realizat o statistică pe tipuri de materie primă deoarece proprietățile mecanice diferite ale materiilor prime au necesitat și un tratament diferit la nivel tehnologic. Analiza acestor piese dovedește o unitate deosebită a schemei tehnologice, cu puține variabile în cadrul grupelor tipologice, indiferent de materia primă.

Pentru os, debitajul a permis obținerea a două tipuri de suporturi: în volum și plate. Putem afirma o preferință pentru utilizarea suporturilor aplatizate (debitate longitudinal) (21 exemplare), în opoziție cu cele conservând volumul anatomic (3 exemplare). Productivitatea este astfel mai ridicată, pentru că din același bloc de materie primă pot fi obținute două piese identice. Intervențiile tehnologice succesive au distrus stigmatele din etapa de debitaj, astfel încât la figurinele plate nu am putut identifica tehnicile implicate în cadrul procedeeului de segmentare. Bipartiția longitudinală s-a aplicat prin percuție. La plăcuțele dreptunghiulare/pătrate, debitajul transversal s-a realizat prin *sciage*, iar în sens longitudinal, pentru procedeele de bipartiție, s-a aplicat percuția.

În cadrul procedeelelor de modificare ale suprafeței, abraziunea și *raclage*-ul au fost tehnicile cel mai des folosite atât pentru regularizarea planurilor de fractură, cât și pentru amenajarea frontului activ. Aceste tehnici se pot combina pe diferite piese, pentru a conferi forma finală obiectului. Li se alătură alte trei tehnici: *sciage*-ul, *rainurage*-ul și rotația, folosite în scopul trasării decorului pe figurinele plate.

Pentru procedeul de modificare a volumului, principala tehnică utilizată a fost perforația, ce înregistrează o singură variantă, respectiv rotația bifacială. Se adaugă *sciage*-ul, menit să detașeze părțile componente ale corpului figurinelor plate.

În cazul dintelui, s-au folosit exclusiv suporturile plate, mai precis zona dinspre rădăcină a caninilor inferiori, care este goală în interior. Această evidență sugerează faptul că dintele trebuia prelevat întreg, prin extragerea din mandibulă, ceea ce implica o atenție sporită pentru achiziționarea suporturilor. Nu am putut identifica tehnica folosită pentru metoda de debitaj longitudinal, însă pentru segmentarea transversală s-a aplicat *sciage*-ul. Tehnicile de modificare ale suprafeței au fost, și în acest caz, abraziunea și *raclage*-ul, în timp ce unica tehnică de modificare a volumului a fost perforația prin rotație bifacială.

Transformarea tehnologică a bivalvelor nu permite obținerea mai multor tipuri de suport, acestea fiind plate prin morfologia materiei prime. Nu am putut reconstitui metoda de debitaj, în schimb, este evident că suprafața a fost regularizată prin abraziune, iar volumul a fost modificat prin perforații în rotație bifacială.

Ipoteze funcționale. Legat de posibila semnificație a figurinelor antropomorfe, există o bogată literatură, care a legat în trecut aceste obiecte de religie și ritual, însă studiile recente nuanțează mult interpretările, recomandând să privim dincolo de semnificațiile particulare ale figurinelor (D. Bailey 2005, 2014, 2017), ele putând avea funcții diferite pe parcursul vieții lor. Și pentru figurinele *en violon* s-au emis ipoteze variate, de la fixarea lor ca aplice pentru protecția încheieturii mâinii (H. Todorova, I. Vajsov 2001), la reprezentări schematice ale siluetei umane, asemeni figurinelor prismatice sau plate, îndeplinind funcții identice cu acestea (V. Voinea 2008) și până la piese făcând trimitere la un simbolism falic (S. Hansen 2013), dar aserțiunea anterioară poate fi aplicată și în acest caz.

Tehnologia și modul de dezvoltare a uzurii la aceste piese sunt rareori documentate, ori, credem noi, că tocmai acestea ar putea reprezenta indicatori importanți ai modului în care au fost utilizate artefactele. Indiferent de funcția principală a acestor figurine plate, ele par să fi fost prinse/cusute deoarece în majoritatea cazurilor, perforațiile de la nivelul capului prezintă deformări, asociate cu un lustru macroscopic rezultat din manipularea pieselor. În schimb, figurinele prismatice nu par să fi fost prinse, modul de dezvoltare al uzurii (un lustru macroscopic invadator) ilustrând, mai degrabă, un contact îndelungat cu mâna. Figurina *en violon* a rămas în stadiul de preformă, astfel că nu avem date legate de evoluția uzurii, ce ar fi putut fi asociată unui eventual sistem de prindere.

În ceea ce privește podoabele, omogenitatea morfometrică în producția diferitelor tipuri de mărgelile din *Spondylus* și *Unio*, precum și modul de evoluție a uzurii la periferia perforației, ilustrează că aceste piese erau prinse în ornamente compozite și ne arată că membrii comunității se împodobeau cu brățări sau coliere formate din astfel de mărgelile. Plăcuțele perforate, indiferent de materia primă, au fost purtate sub formă de *appliqués*/nasturi cusute individual pe veșminte. Tipologia podoabelor este completată cu forme diferite de pandantive (inclusiv prin reciclarea figurinelor plate) sau de ace pentru prins părul sau hainele. Prezența tuturor acestor podoabe pune în evidență o gamă variată de forme de înfrumusețare a corpului și a veșmintelor.

◆ Mulțumiri

Acest studiu a fost finanțat dintr-un grant oferit de Ministerul Cercetării și Inovării, CNCSIS-UEFISCDI, proiect numărul PN-III-P1-1.1-TE-2016-0182, din cadrul PNCDI III.

Dorim să mulțumim recenzorilor pentru lecturarea textului și pentru observațiile făcute, care au permis îmbunătățirea calității științifice a articolului.

◆ Bibliografie

- D.W. Bailey 2005 *Prehistoric Figurines: Representation and Corporeality in the Neolithic*, Routledge, London.
- D.W. Bailey 2014 Touch and the cheirotic apprehension of prehistoric figurines, în P. Dent (ed.), *Sculpture and Touch*, Ashgate, London, p. 27-43.
- D.W. Bailey 2017 Southeast European Neolithic figurines: beyond context, interpretation, and meaning, în T. Insoll (ed.), *The Oxford Handbook of Prehistoric Figurines*, Oxford, Oxford University Press, p. 823-850.
- B. Bajnóczi et alii 2013 B. Bajnóczi, G. Schöll-Barna, N. Kalicz, Z. Siklósi, G.H. Hourmouziadis, F. Ifantidis, A. Kyparissi-Apostolika, M. Pappa, R. Veropoulidou, Ch. Ziota, Tracing the source of Late Neolithic *Spondylus* shell ornaments by stable isotope geochemistry and cathodoluminescence microscopy, *JAS*, 40, p. 874-882.
- A. Bălășescu et alii 2005 A. Bălășescu, V. Radu, D. Moise, *Omul și mediul animal între mileniiile VII-IV î.e.n. la Dunărea de Jos*. Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște.
- D. Berciu, 1956 Cercetări și descoperiri arheologice în regiunea București. *MCA*, II, p. 491-562.
- V. Boroneanț 2005 Tăblițele de lut, scrise, de la Vidra, *Materiale de Istorie și Muzeografie*, XIX, p. 5-11.
- S. Bréhard, A. Bălășescu 2012 What's Behind the Tell Phenomenon? An Archaeozoological Approach to Eneolithic Sites in Romania, *JAS*, 39(10), p. 3167-3183.
- E. Comșa 1977 Despre figurinele „en violon” din aria culturii Gumelnița, *Pontica*, X, p. 45-51.
- VI. Dumitrescu, 1924 Découvertes de Gumelnița. *Dacia*, I, p. 325-342.
- VI. Dumitrescu 1925 Fouilles de Gumelnița, *Dacia*, II, p. 29-103.
- R. Gillis et alii 2013 R. Gillis, S. Bréhard, A. Bălășescu, J. Ughetto-Monfrin, D. Popivici, J.-D. Vigne, M. Balasse, Sophisticated cattle dairy husbandry at Borduşani-Popină (Romania, fifth millennium BC): the evidence from complementary analysis of mortality profiles and stable isotopes, *World Archaeology*, 45, p. 447-472.

- S. Hansen 2013 Figurinen aus Stein und Bein in der südosteuropäischen Kupferzeit, în A. Anders, G. Kulcsár, with G. Kalla, V. Kiss, G.V. Szabo (eds.), *Moments in Time, Papers presented to Pál Raczky on His 60th Birthday*, Prehistoric Society, Eötvös Loránd Science University. L'harmattan, Budapest, p. 539- 556.
- S. Hansen *et alii* 2008 S. Hansen, M. Toderas, A. Reingruber, I. Gatsov, F. Klimscha, P. Nedelcheva, R. Neef, M. Prange, T.D. Price, J. Wahl, B. Weninger, H. Wrobel, J. Wunderlich, P. Zidarov, Der kupferzeitliche Siedlungshügel Magura Gorgana bei Pietrele in der Walachei. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2007, *Eurasia Antiqua*, 14, p. 17-98.
- C. Lazăr *et alii* 2013 C. Lazăr, G. Vasile, C. Ștefan, Considerații privind resturile osteologice umane din cadrul unor așezări eneolitice din sud-estul României, *SP*, 10, p. 67-88.
- C. Lazăr *et alii* 2016 C. Lazăr, M. Mărgărit, A. Bălășescu, Dogs, jaws, and other stories: Two symbolic objects made of dog mandibles from southeastern Europe, *Journal of Field Archaeology*, 41(1), p. 101-117.
- Lazăr *et alii* 2018 C. Lazăr, M. Mărgărit, V. Radu, Between Dominant Ideologies and Techno-economical Constraints: Spondylus Ornaments from the Balkans in the 5th Millennium BC, în A. Cruz, J.F. Gibaja (eds.), *Interchange in Pre- and Protohistory. Case Studies in Iberia, Romania, Turkey and Israel*, BAR (IS), 2891, p. 5-21.
- M. Mărgărit, D.N. Popovici 2012 From block to finished object. Function of the personal ornaments in the eneolithic settlement from Hârșova-tell (județul Constanța, România), *Acta Archaeologica Carpathica*, XLVII, p. 91-114.
- M. Mărgărit, V. Radu 2014 The use of autochthonous aquatic resources in the technologies of Gumelnița communities/Utilizarea resurselor acvatice autohtone în tehnologiile comunităților Gumelnița, în M. Mărgărit, G. Le Dosseur, A. Averbough (eds.), *An overview of the exploitation of hard animal materials during the Neolithic and Chalcolithic/ O privire asupra exploatării materiilor dure animale de-a lungul neoliticului și calcoliticului*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, p. 221- 240.
- M. Mărgărit *et alii* 2014 M. Mărgărit, V. Parnic, A. Bălășescu, Aspects de l'interaction homme-animal en Préhistoire: l'industrie en matières dures animales de l'habitat Gumelnița de Măriuța (département de Călărași), *Dacia N.S.*, LVIII, p. 29-64.

- M. Mărgărit *et alii* 2016 M. Mărgărit, V. Radu, D. Popovici, From operculum to bead: Production of pearls from opercular bones of *Cyprinus carpio* in the Romanian Eneolithic, *Environmental Archaeology. The Journal of Human Palaeoecology*, 21(4), p. 351-360.
- V. Opreș *et alii* 2017 V. Opreș, C. Lazăr, T. Ignat, Technological analysis of Boian-Vidra pottery from Sultana, *SP*, 14, p. 93-109.
- D.V. Rosetti 1934 Săpăturile de la Vidra. Raport preliminar. *Publicațiile Muzeului Municipiului București*, 1.
- D.V. Rosetti, S. Morintz 1961 Săpăturile de la Vidra, *MCA*, VII, p. 71-77.
- M. Sfériades 1996 La route néolithique des spondyles de la Méditerranée a la Manche, în M. Otte (ed.), *Nature et culture*, Colloque de Liège (dec. 1993), ERAUL 68, Liège, p. 289-56.
- M. Sfériades 2000 *Spondylus Gaederopus*: some observations on the earliest European long distance exchange system, în S. Hiller, V. Nikolov (eds.), *Karanovo III. Beiträge zur Neolithikum in Südosteuropa*, Phoibos Verlag, Wien, p. 423-437.
- M. Sfériades 2010 *Spondylus* and long distance trade in Prehistoric Europe, în D.W. Anthony, J. Chi (eds.), *The Lost World of Old Europe: The Danube Valley 5000–3500 BC*, Princeton University Press, Princeton, p. 180–189.
- N. Shackleton, C. Renfrew 1970 Neolithic trade routes re-aligned by oxygenisotope analyses, *Nature*, 228, p. 1062-1064.
- J. Shakerlton, H. Elderfield 1990 Strontium isotope dating of the source of Neolithic European *Spondylus* shell artefacts, *Antiquity*, 64, p. 312-315.
- H. Todorova 2000 Die *Spondylus* – Problematik heute, în: S. Hiller, V. Nikolov (eds.), *Karanovo III. Beiträge zur Neolithikum in Südosteuropa*, Phoibos Verlag, Wien, p. 415-422.
- H. Todorova, I. Vajsov 2001 Der kupferzeitliche Schmuck Bulgariens. *Prähistorische Bronzefunde*, 20(6), Franz Steiner Verlag, Stuttgart.
- M. Tzoni 1971 Topoare de silex eneolitice aflate în colecțiile Muzeului de Istorie a Municipiului București, *București. Materiale de Istorie și Muzeografie. Muzeul Municipiului București*, VIII, p. 391-399.
- V. Voinea 2008 About figurines en violon within the civilisation Gumelnița–Karanovo VI, *Peuce*, VI, p. 7-24.

A

B

Fig. 1. A. Imagine asupra *tell*-ului de la Vidra (după Rosetti 1932, p. 6, fig. 1); B. Imagine din timpul cercetărilor arheologice (după D.V. Rosetti 1934, pl. V).

A. Picture of the Vidra tell-settlement (after Rosetti 1932, p. 6, fig. 1); B. Picture of the archaeological excavations (after D.V. Rosetti 1934, pl. V).

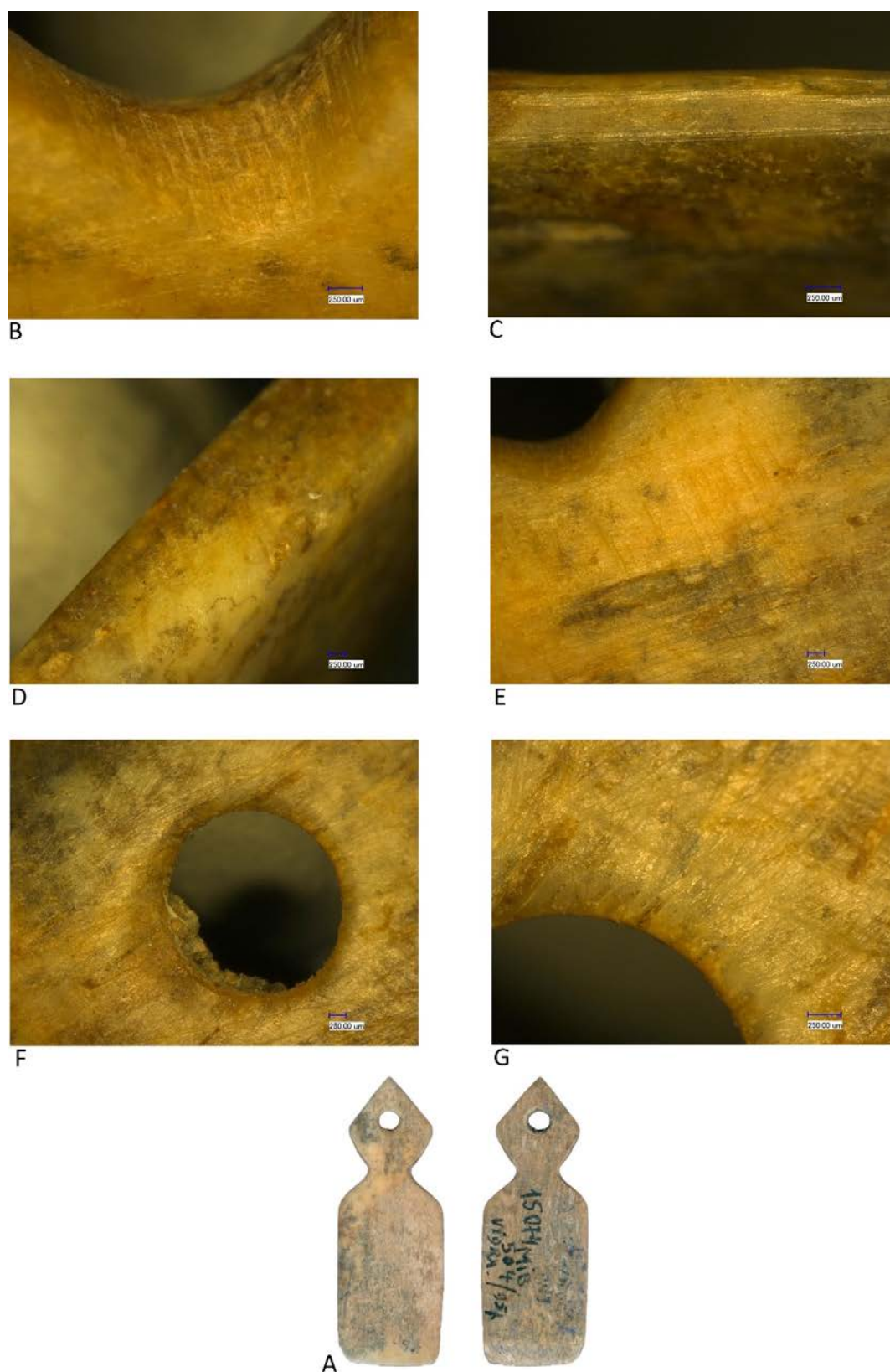

Fig. 2. A. Figurină feminină provenind din nivelul Gumelnița A1 (scara: 1 cm); B. stigmatе de *sciage*; C. stigmatе de *raclage*; D, E. stigmatе de abraziune; F. detaliu perforației; G. uzura la nivelul perforației.

A. Female figurine belonging to Gumelnița A1 level (scale: 1 cm); B. sawing marks; C. scraping marks; D, E. abrasion marks; F. perforation detail; G. use-wear marks at perforation level.

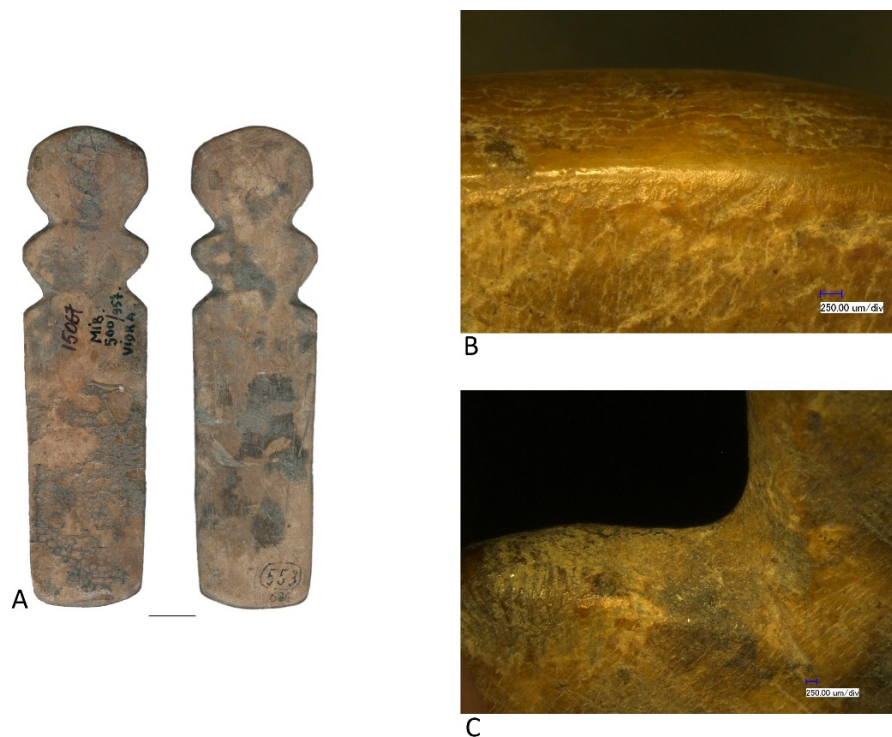

Fig. 3. A. Figurină feminină provenind din nivelul Gumelnița A1 (scara: 1 cm); B. stigmat de abraziune; C. stigmat de *sciage*.

A. Female figurine belonging to Gumelnița A1 level (scale: 1 cm); B. abrasion marks; C. sawing marks.

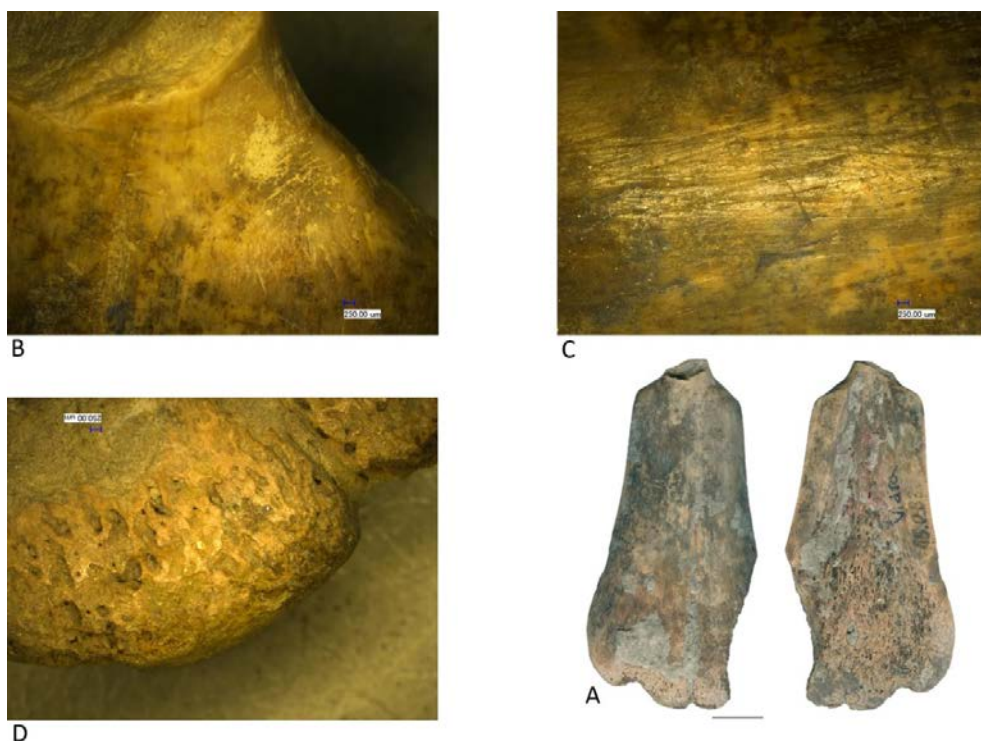

Fig. 4. A. Figurină feminină provenind din nivelul Gumelnița A1 (scara: 1 cm); B, D. stigmat de abraziune; C. stigmat de *raclage*.

A. Female figurine belonging to Gumelnița A1 level (scale: 1 cm); B, D. abrasion marks; C. sawing marks.

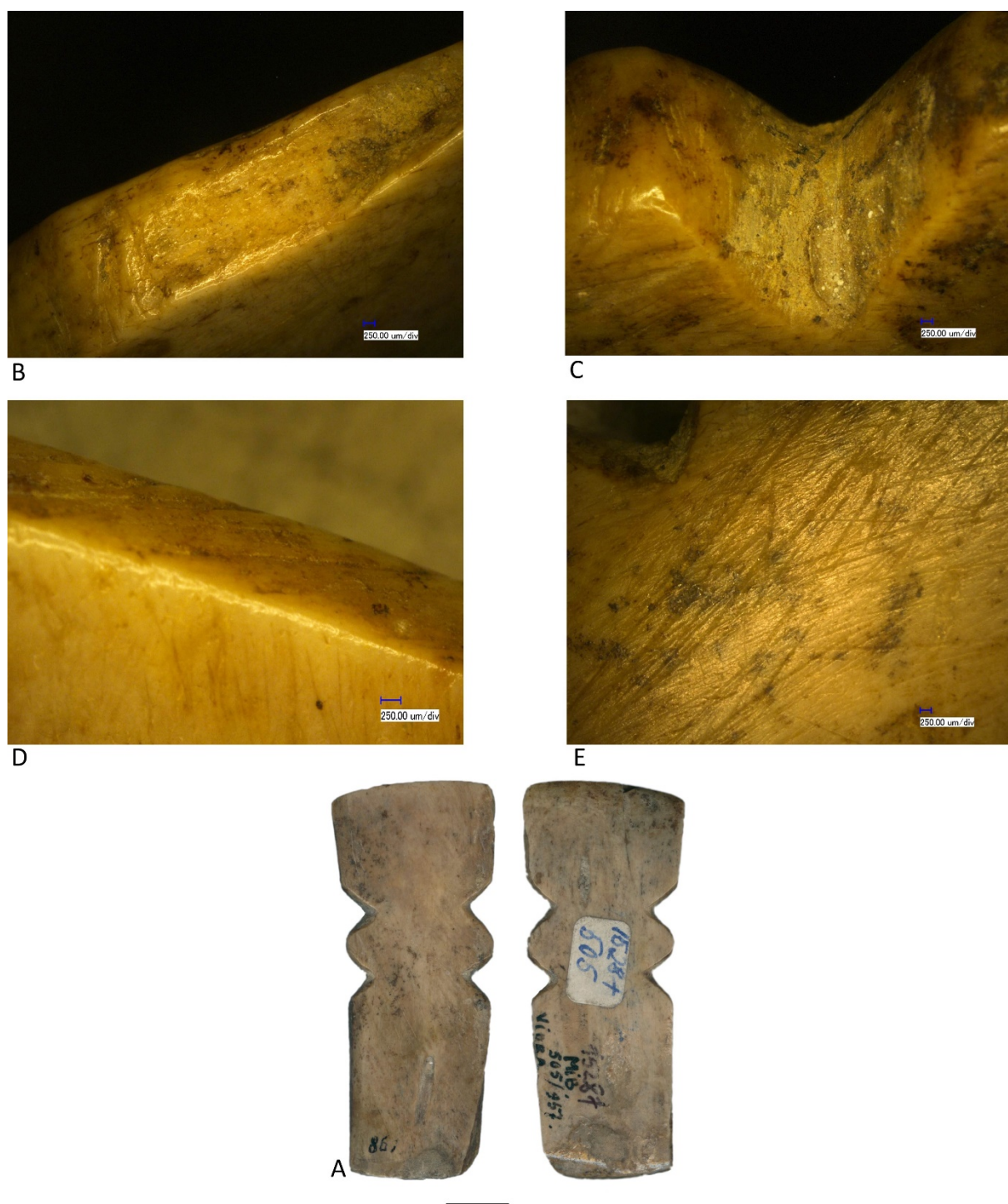

Fig. 5. A. Figurină feminină provenind din nivelul Gumelnița A2 (scara: 1 cm); B. stigmatе de percuție; C. stigmatе de *sciage*; D. stigmatе de abraziune; E. stigmatе de *raclage*.
A. Female figurine belonging to Gumelnița A2 level (scale: 1 cm); B. percussion marks; C. sawing marks; D. abrasion marks; E. scraping marks.

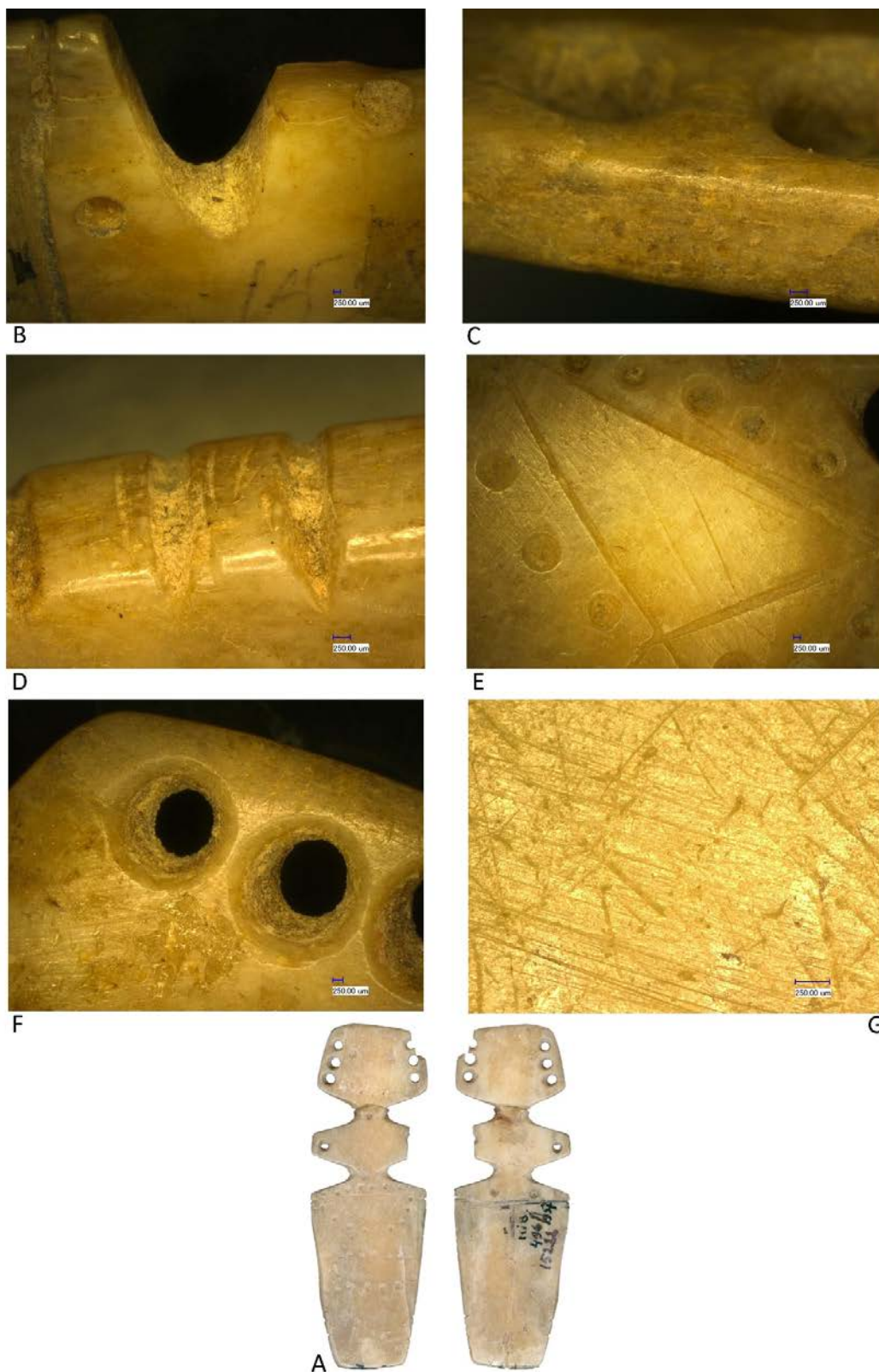

Fig. 6. A. Figurină feminină provenind din nivelul Gumelnița B1 (scara: 1 cm); B, D. stigmatе de *sciage*; C. stigmatе de abraziune; E. detaliu triunghi pubian; F. detaliu perforații; G. uzură pe suprafața piesei.

A. Female figurine belonging to Gumelnița B1 level (scale: 1 cm); B, D. sawing marks; C. abrasion marks; E. pubic triangle detail; F. perforations detail; G. use-wear marks on the piece surface.

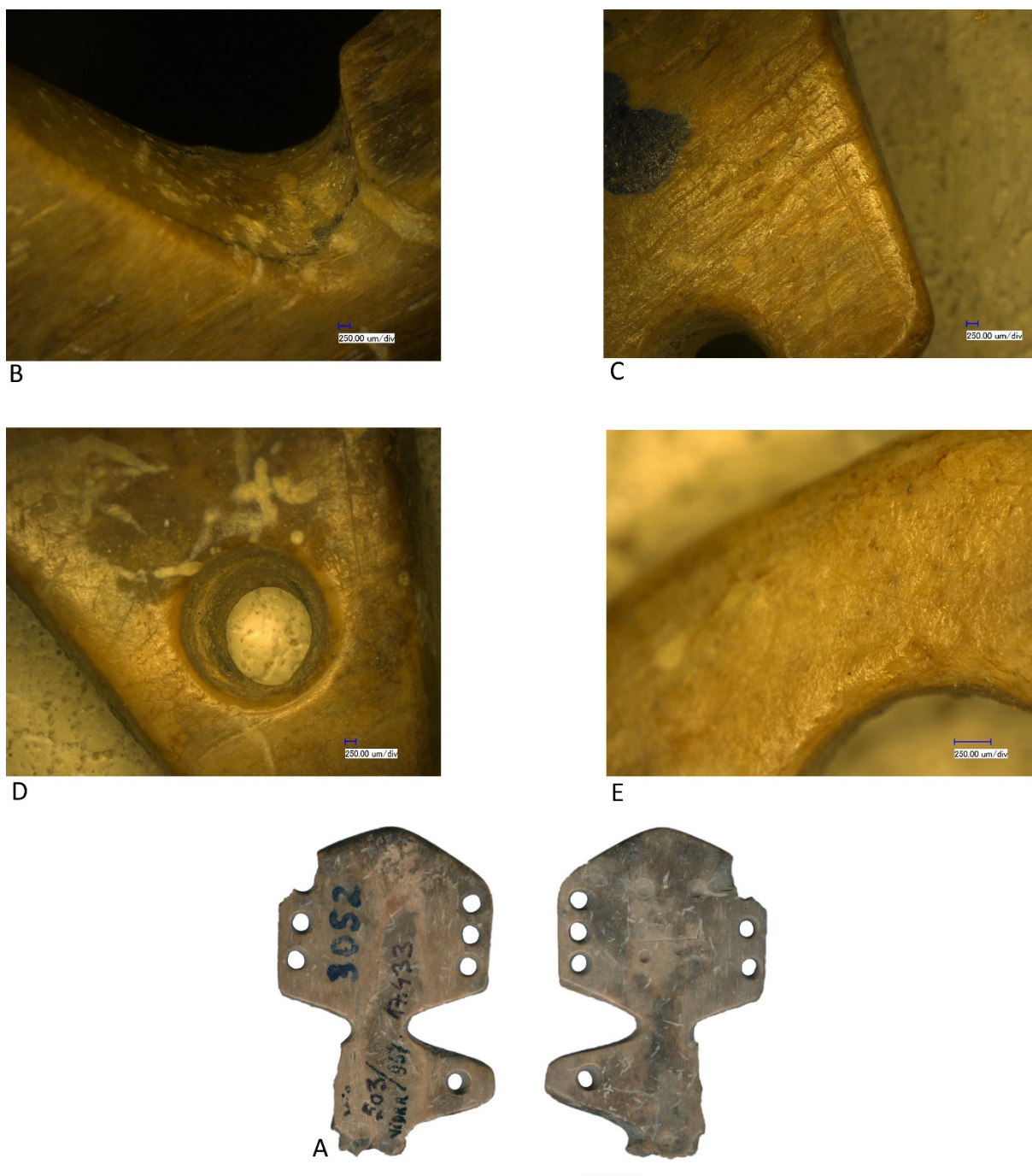

Fig. 7. A. Figurină feminină provenind din nivelul Gumelnița B1 (scara: 1 cm); B, C. stigmatе de *sciage*; D. detaliu perforație; E. uzura la nivelul perforației.
A. Female figurine belonging to Gumelnița B1 level (scale: 1 cm); B, C. sawing marks; D. perforation detail; E. use-wear marks at perforation level.

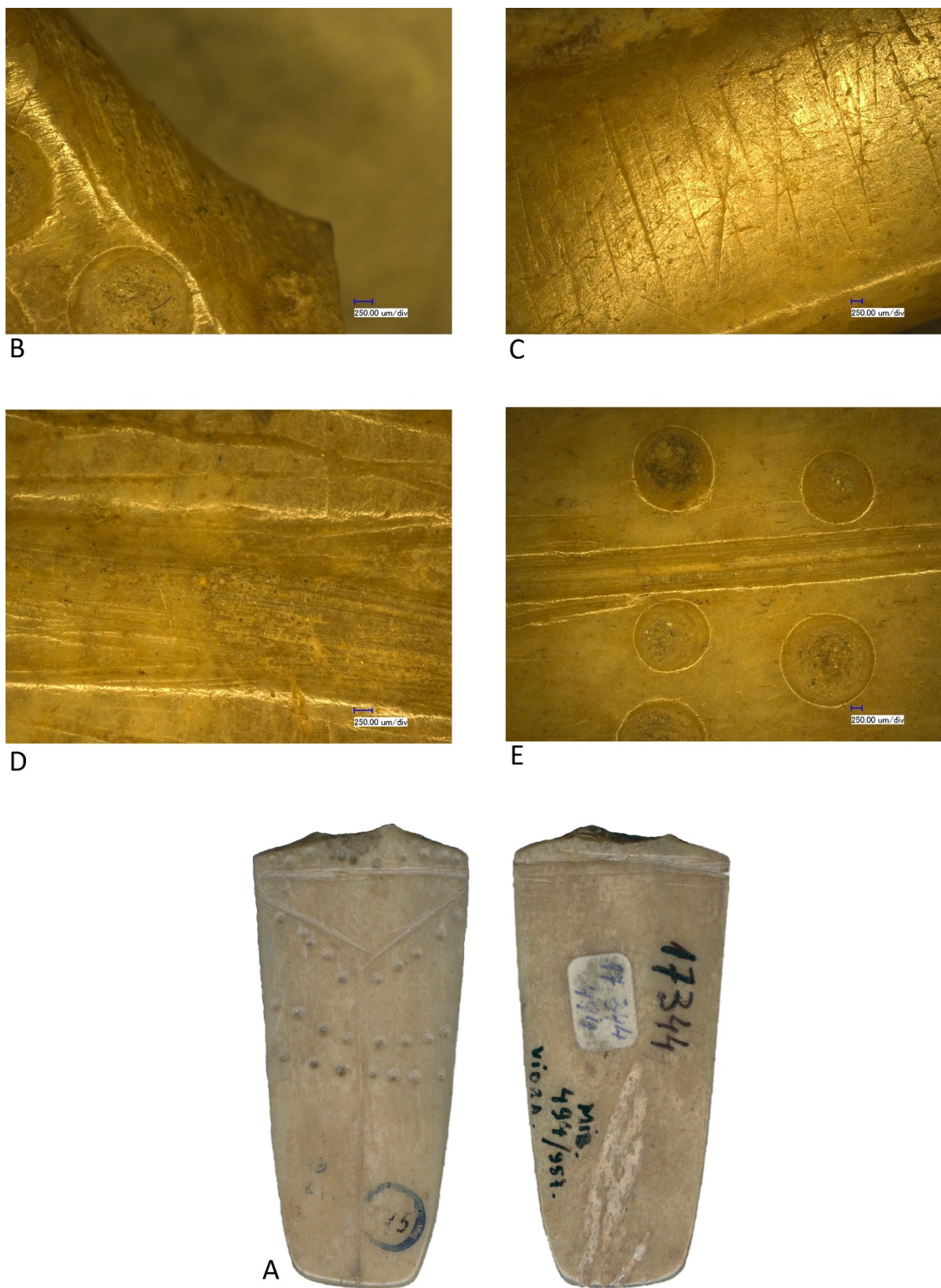

Fig. 8. A. Figurină feminină provenind din nivelul Gumelnița B1 (scara: 1 cm); B. stigmatе de sciage; C. stigmatе de abraziune; D. stigmatе de *rainurage*; E. detaliu decor.

A. Female figurine belonging to Gumelnița B1 level (scale: 1 cm); B. sawing marks; C. abrasion marks; D. grooving marks; E. decoration detail.

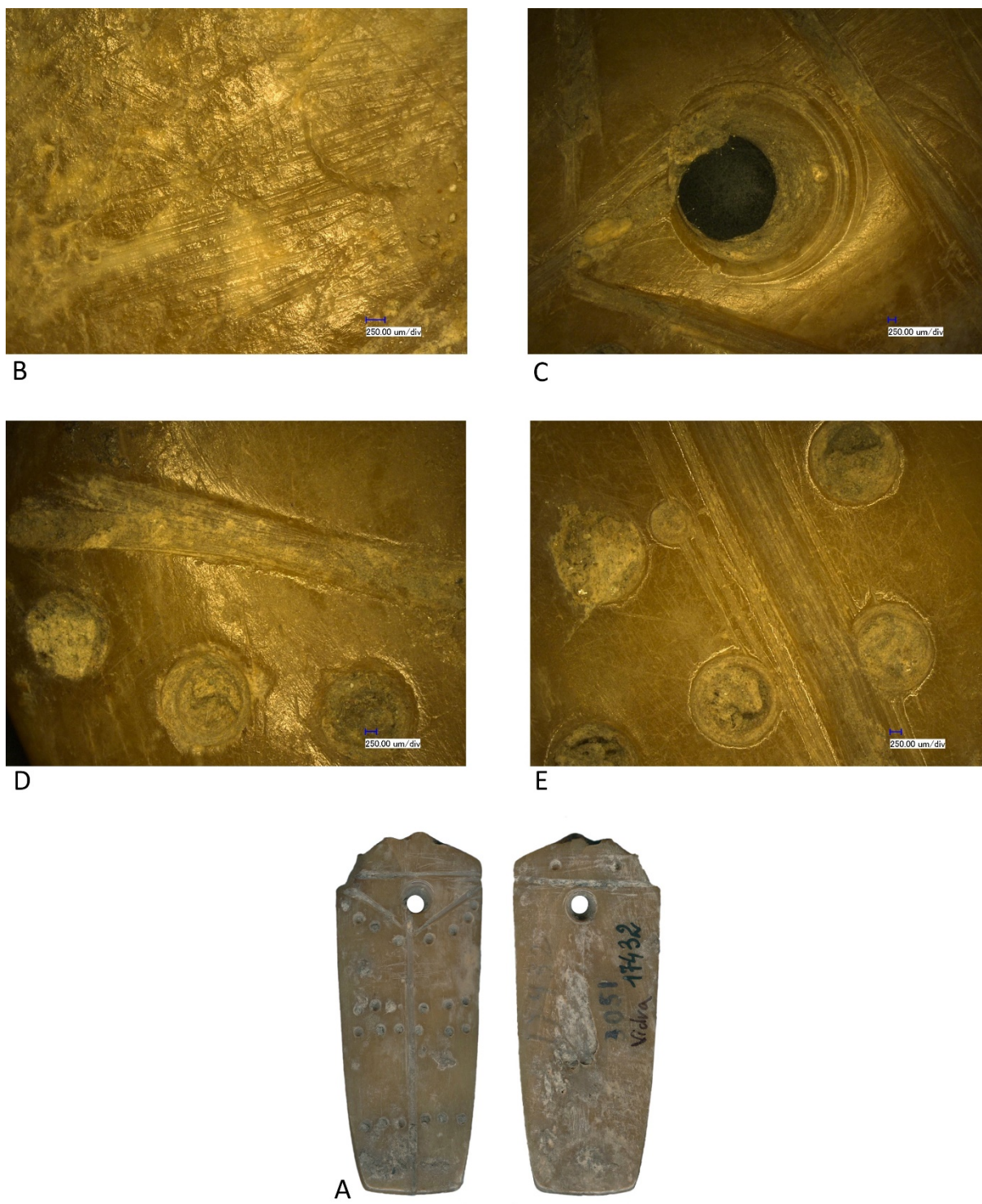

Fig. 9. A. Figurină feminină provenind din nivelul Gumelnița B1 (scara: 1 cm); B. stigmatе de *raclage*; C. detaliu perforație; D, E. detalii decor.

A. Female figurine belonging to Gumelnița B1 level (scale: 1 cm); B. scraping marks; C. perforation detail; D, E. decoration details.

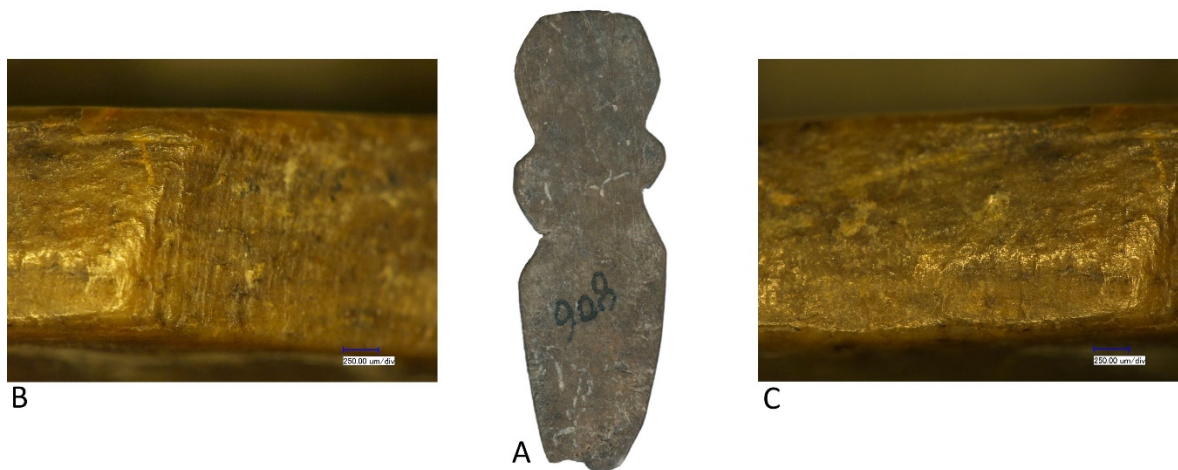

Fig. 10. A. Preformă provenind din nivelul Gumelnița B1 (scara: 1 cm); B. stigmatе de *sciage*; C. abraziunea laturilor de debitaj.
A. Preform belonging to Gumelnița B1 level (scale: 1 cm); B. sawing marks; C. abrasion of the debitage edges.

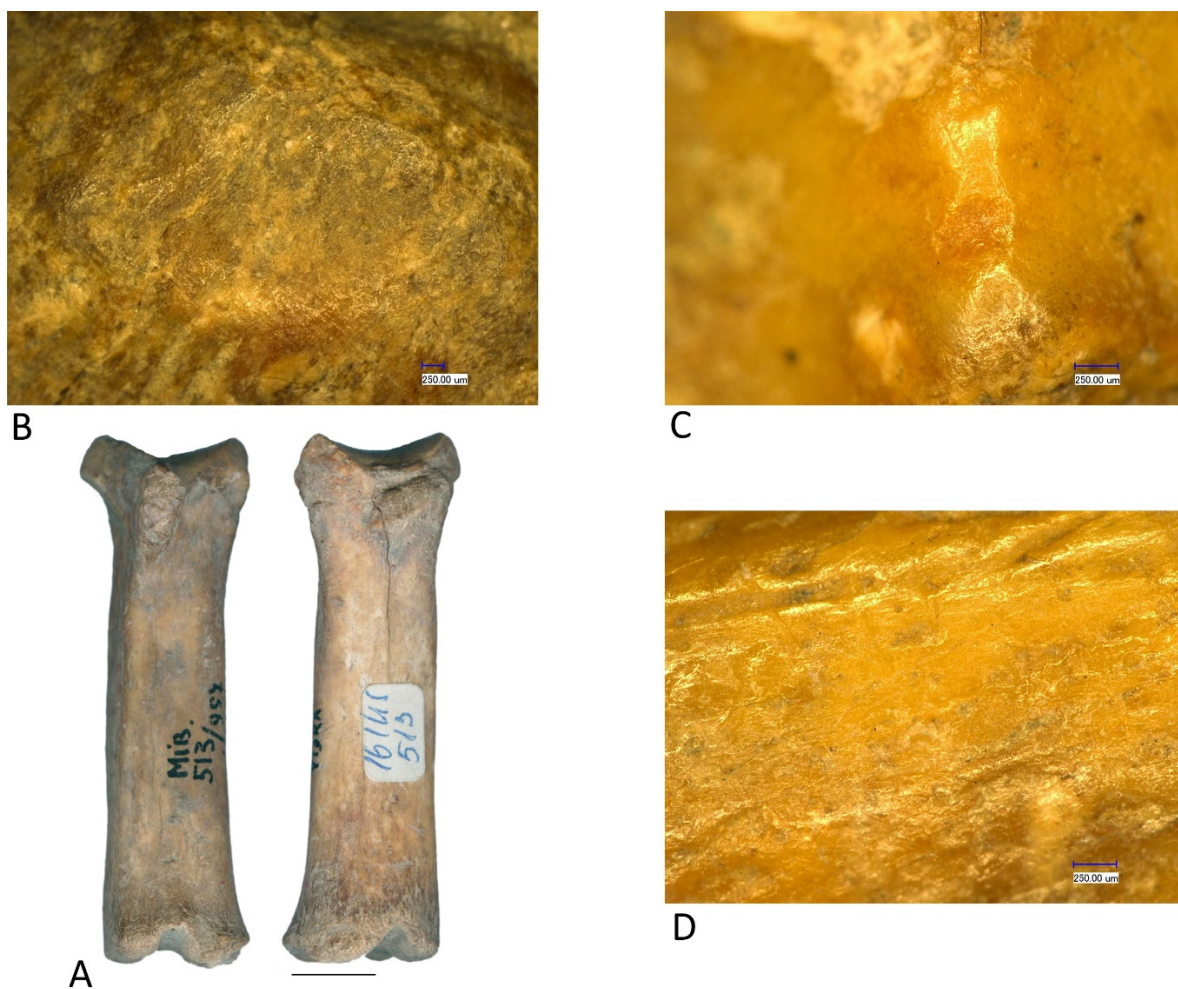

Fig. 11. A. Figurină prismatică provenind din nivelul Gumelnița B1 (scara: 1 cm); B, C. stigmatе de abraziune; D. uzură pe suprafața piesei.
A. Prismatic figurine belonging to Gumelnița B1 level (scale: 1 cm); B, C. abrasion marks; D. use-wear marks on the piece surface.

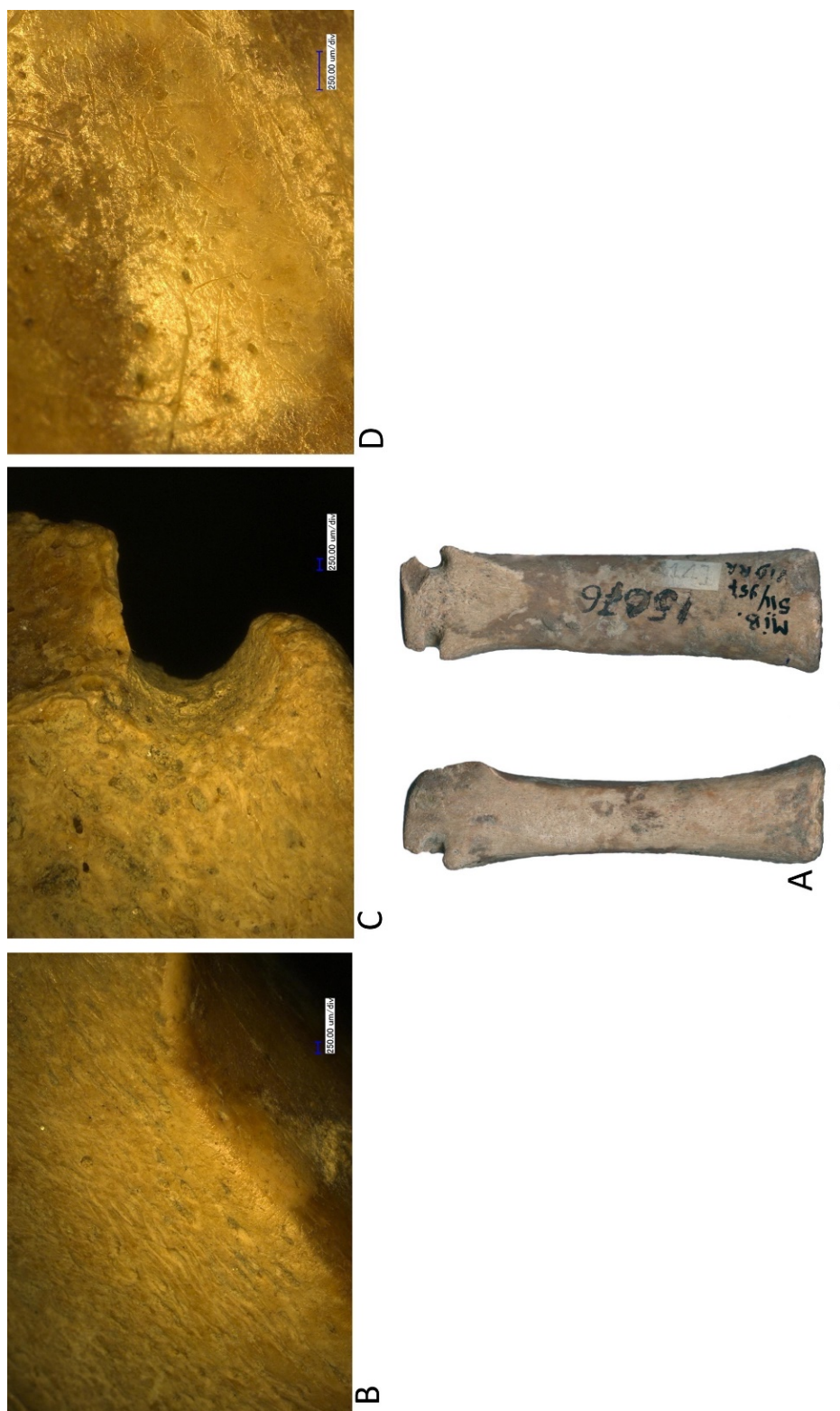

Fig. 12. A. Figurină prismatică provenind din nivelul Gumelnița B1 (scara: 1 cm); B. stigmat de abraziune; C. detaliu perforație; D. uzură pe suprafața piesei.
A. Prismatic figurine belonging to Gumelnița B1 level (scale: 1 cm); B. abrasion marks; C. perforation detail; D. wear marks on the piece surface.

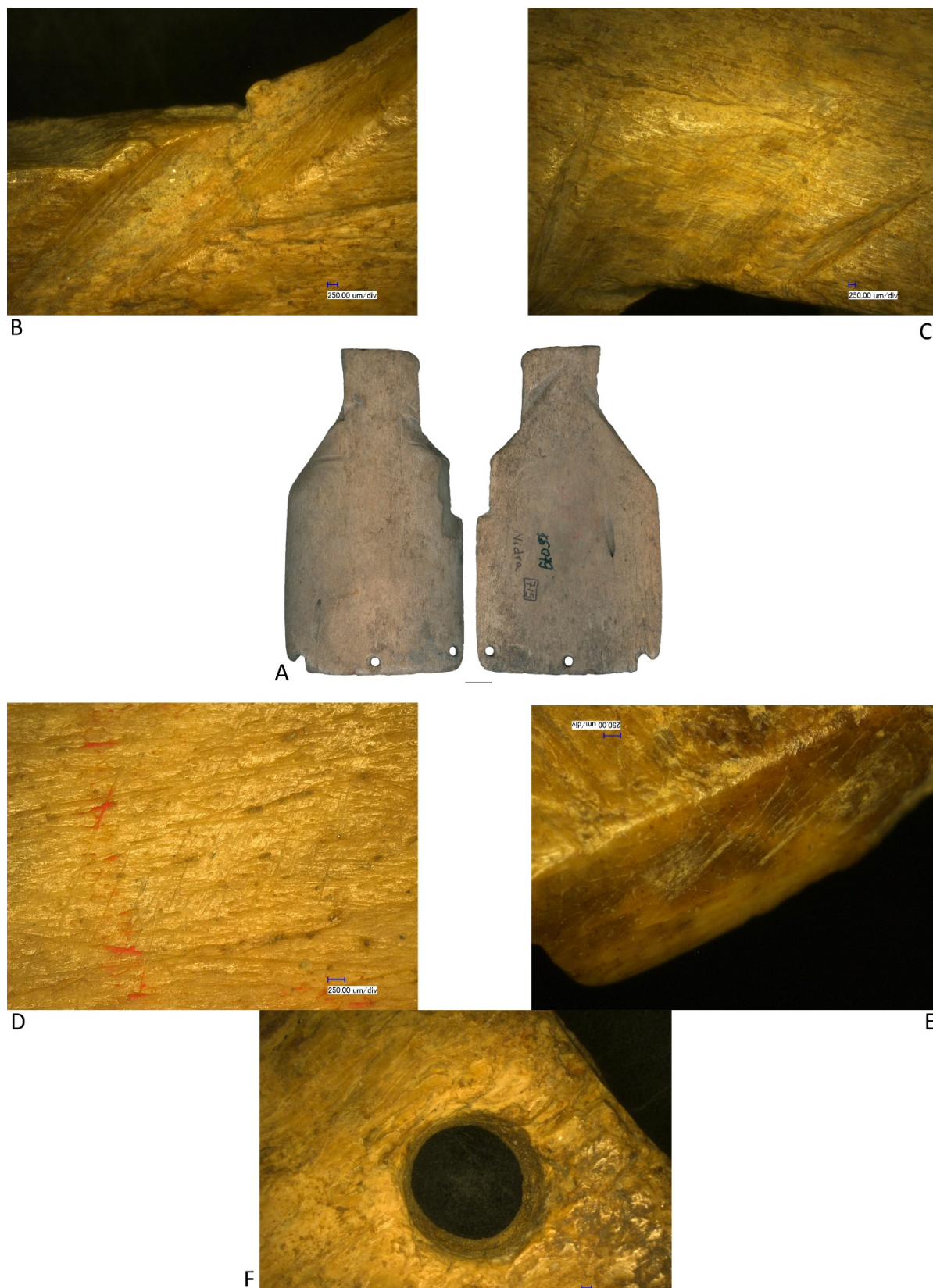

Fig. 13. A. Figurină *en violon* provenind din nivelul Gumelnița B1 (scara: 1 cm); B, C. stigmatе de sciage; D. stigmatе de raclage și abraziune; E. abraziunea laturii de debitaj; F. detaliu perforație.

A. *En violon* figurine belonging to Gumelnița B1 level (scale: 1 cm); B, C. sawing marks; D. scraping and abrasion marks; E. abrasion of the debitage edge; F. perforation detail.

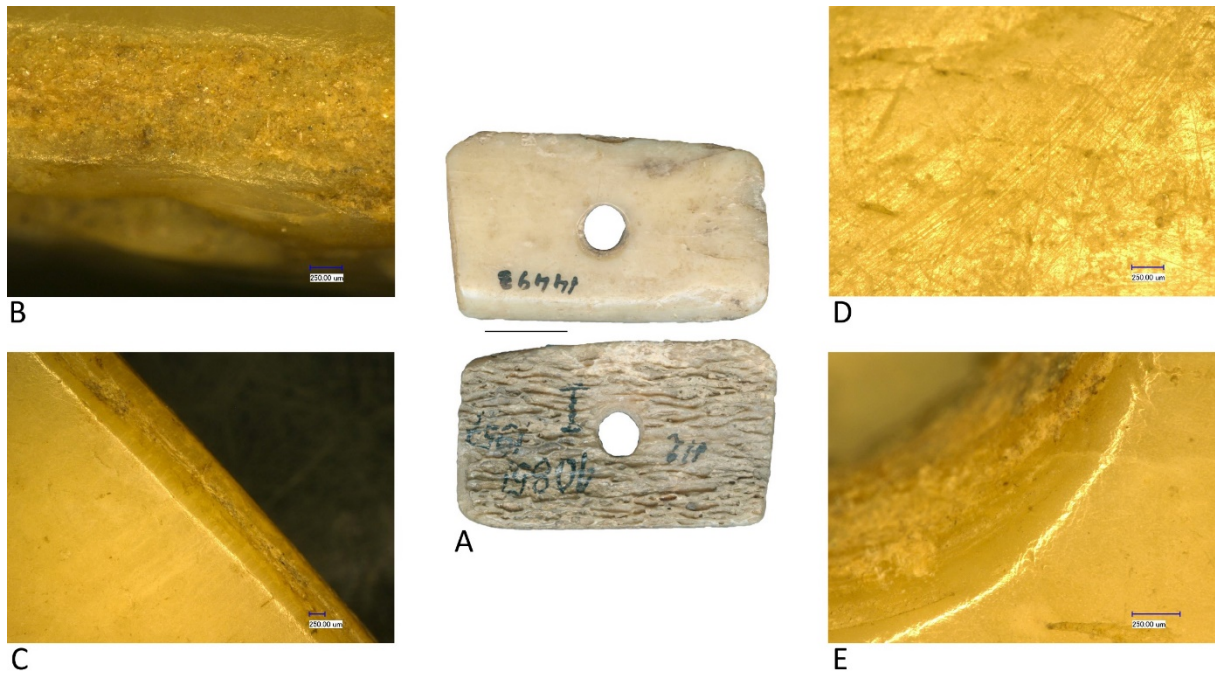

Fig. 14. A. Plăcuță din os perforată (scara: 1 cm); B. stigmatе de percuție și abraziune; C. stigmatе de *sciage* și abraziune; D. uzură pe suprafața piesei; E. uzura la nivelul perforației.
A. Perforated bone plate (scale: 1 cm); B. percussion and abrasion marks; C. sawing and abrasion marks; D. use-wear marks on the piece surface; E. use-wear marks at perforation level.

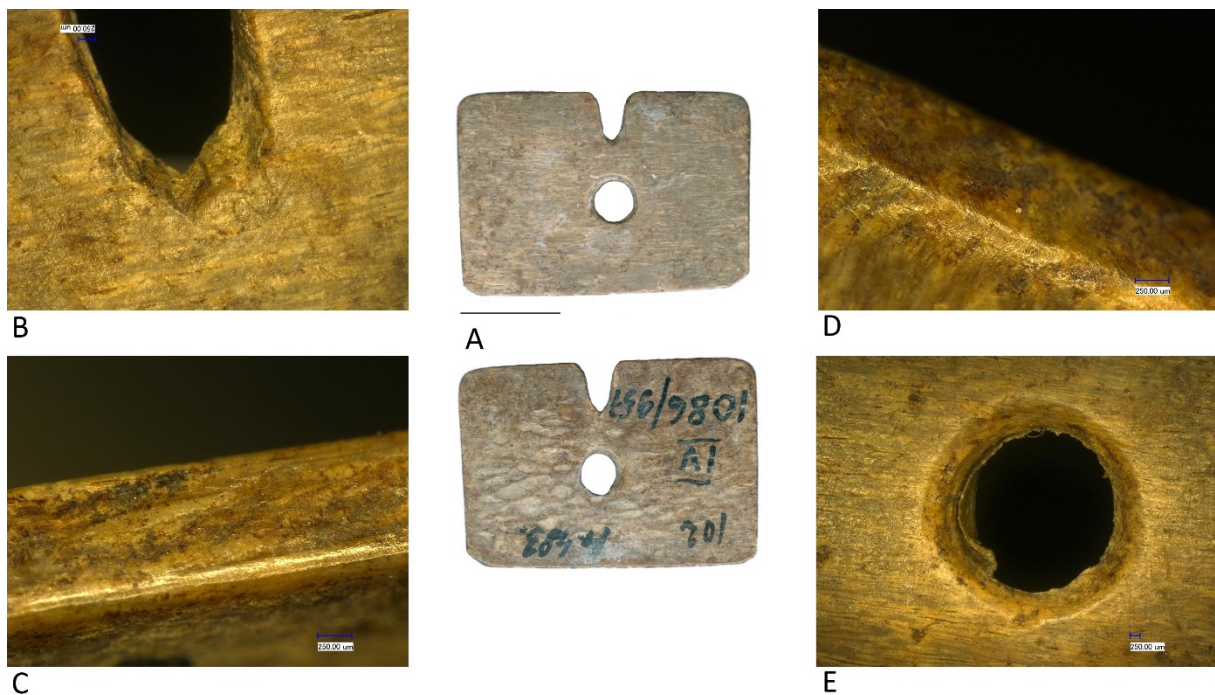

Fig. 15. A. Plăcuță din os perforată (scara: 1 cm); B. tăiere prin *sciage*; C. stigmatе de percuție și abraziune; D. stigmatе de *sciage* și abraziune; E. detaliu perforație.
A. Perforated bone plate (scale: 1 cm); B. cutting by sawing; C. percussion and abrasion marks; D. sawing and abrasion marks; E. perforation detail.

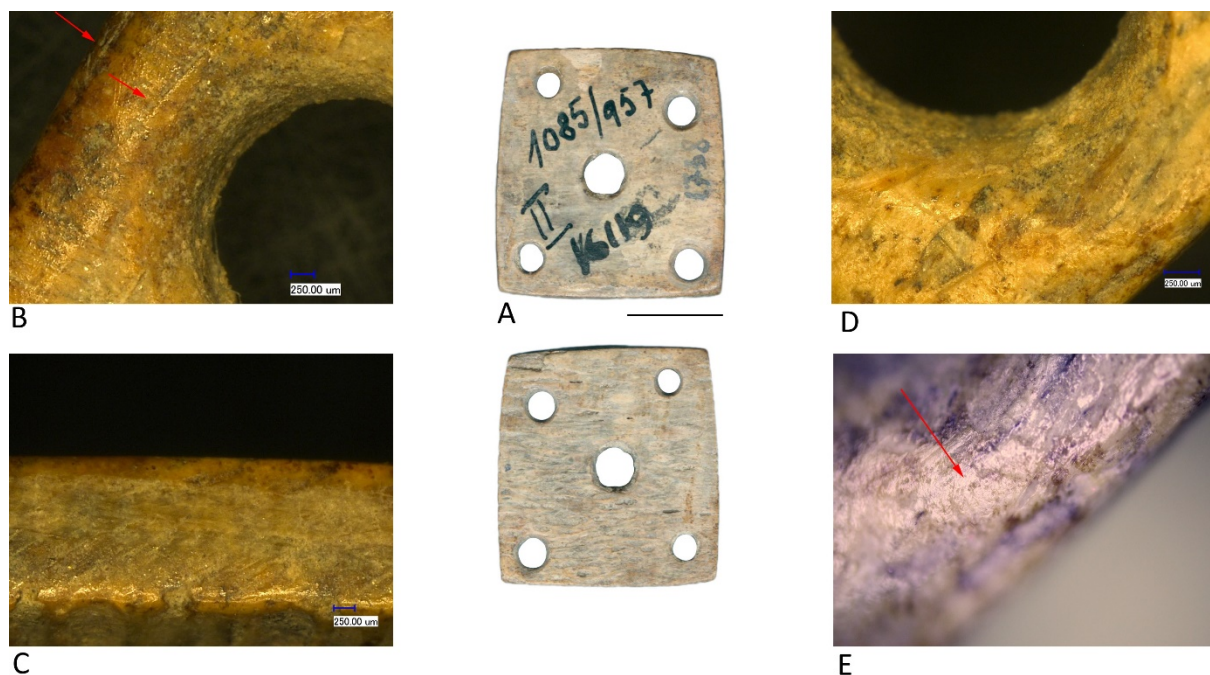

Fig. 16. A. Plăcuță din os perforată (scara: 1 cm); B. tăiere prin *sciage*; C. stigmatе de abraziune; D, E. uzura la nivelul perforației.

A. Perforated bone plate (scale: 1 cm); B. cutting by sawing; C. abrasion marks; D, E. use-wear marks at perforation level.

Fig. 17. A. Mărgică (nasture?) (scara: 1 cm); B. stigmatе de abraziune; C. detaliu perforație.

A. Bone bead (button?) (scale: 1 cm); B. abrasion marks; C. perforation detail.

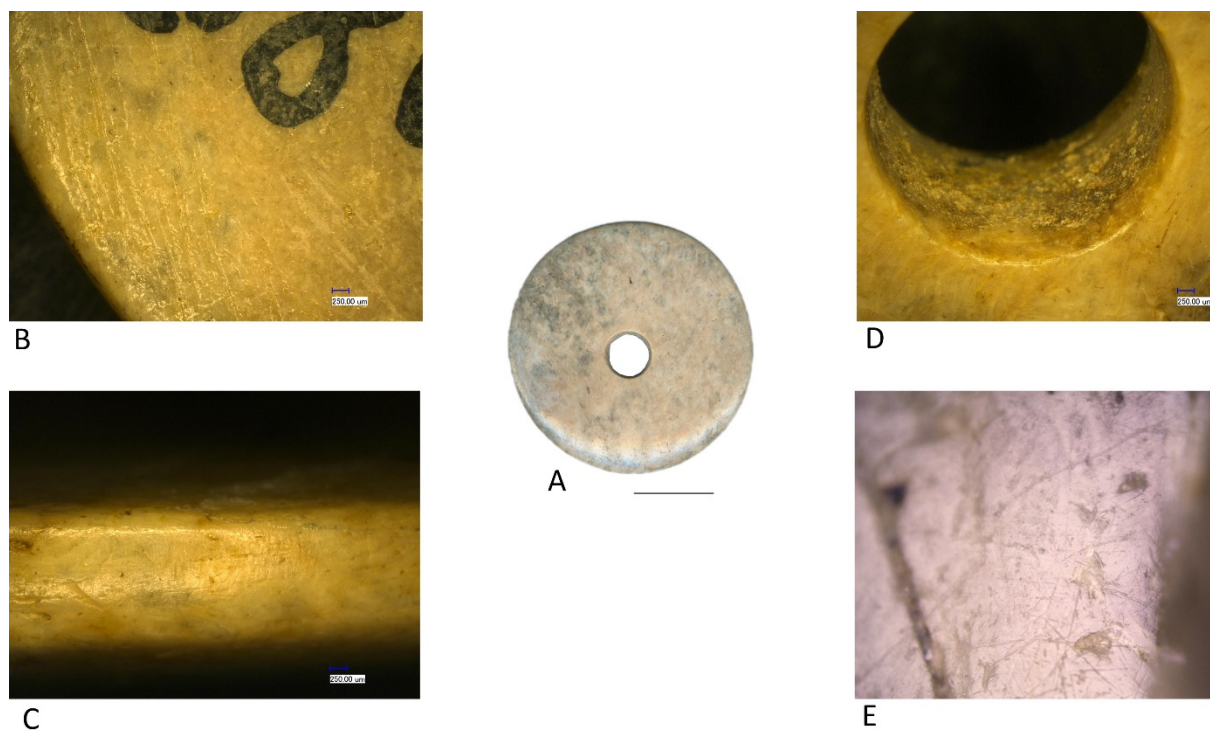

Fig. 18. A. Mărgică (nasture?) (scara: 1 cm); B, C. stigmatе de abraziune; D. detaliu perforație; E. uzură pe suprafața piesei.
A. Bone bead (button?) (scale: 1 cm); B, C. abrasion marks; D. perforation detail; E. use-wear marks on the piece surface.

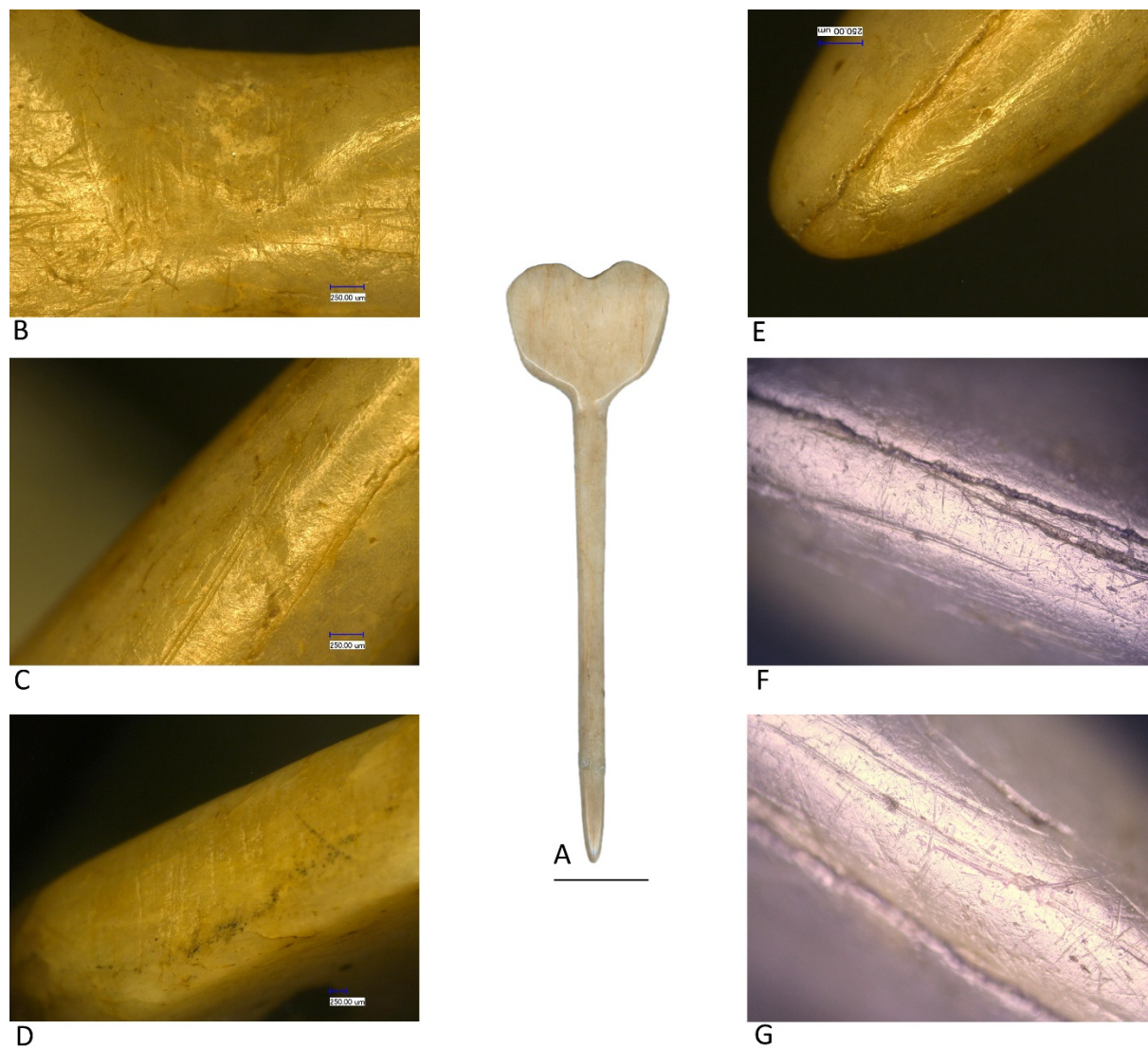

Fig. 19. A. Ac confecționat din os (scara: 1 cm); B. stigmat de *sciage*; C. stigmat de *raclage*; D. stigmat de abraziune; E. vârf tocit; F, G. uzură pe suprafața piesei.
A. Bone needle (scale: 1 cm); B. sawing marks; C. scraping marks; D. abrasion marks; E. smoothed end; F, G. use-wear marks on the piece surface.

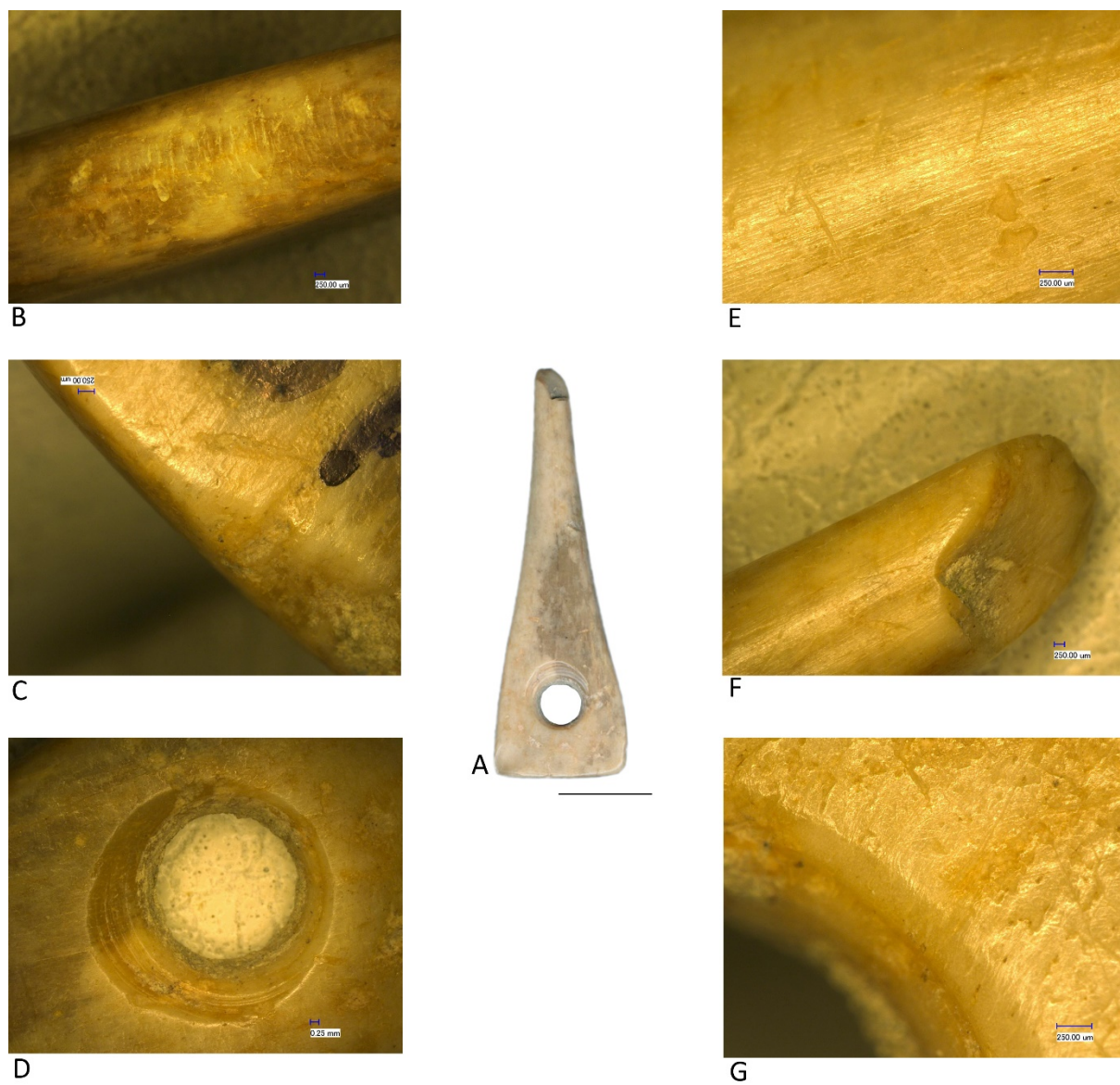

Fig. 20. A. Ac confecționat din os (scara: 1 cm); B, C. stigmatе de abraziune; D. detaliu perforație; E. stigmatе de *raclage*; F. vârf fracturat; G. uzura la nivelul perforației.
A. Bone needle (scale: 1 cm); B, C. abrasion marks; D. perforation detail; E. scraping marks; F. fractured end; G. use-wear marks on the piece surface.

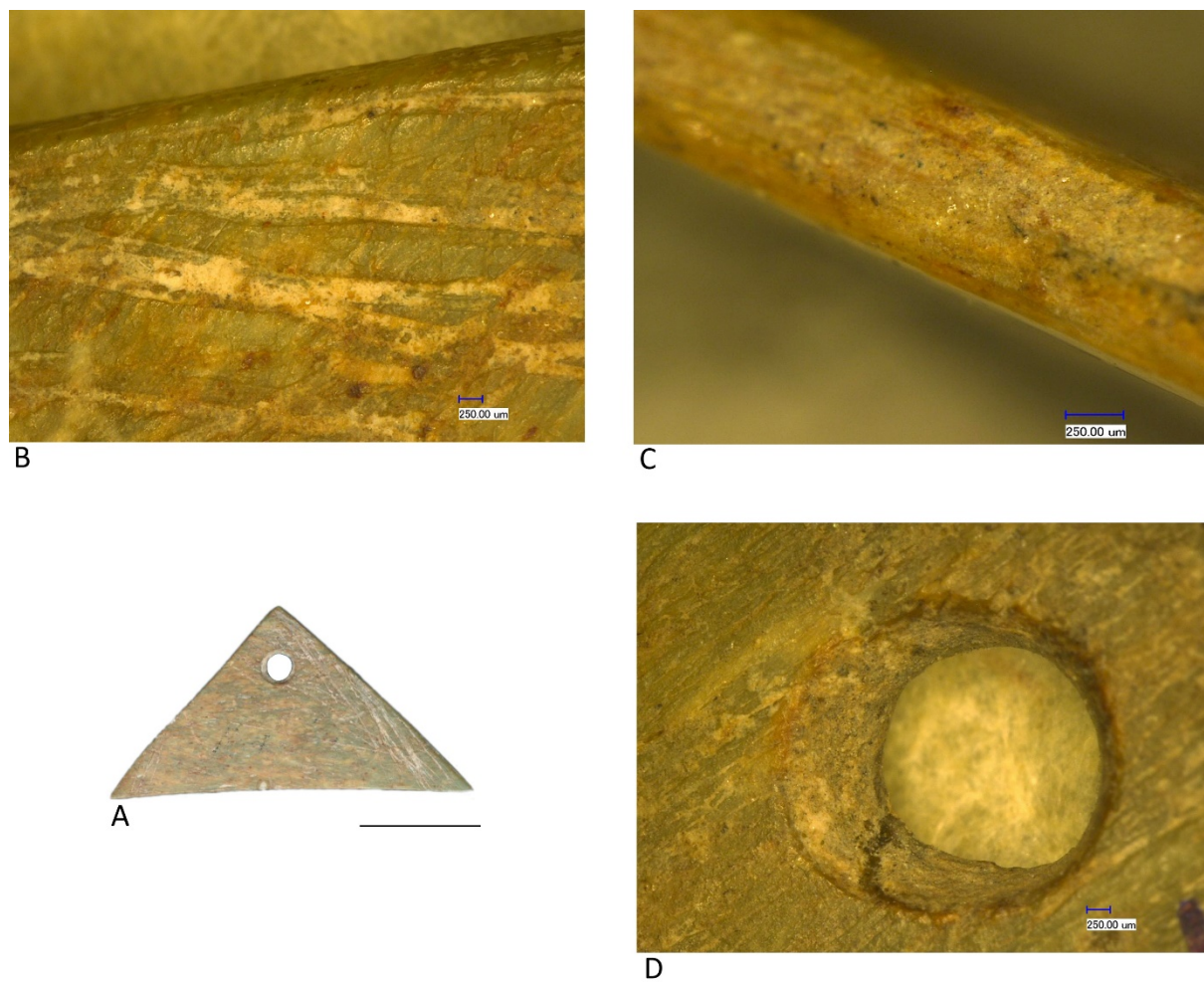

Fig. 21. A. Pandantiv din os (scara: 1 cm); B. stigmat de *sciage*; C. stigmat de abraziune; D. detaliu perforație.
A. Bone pendant (scale: 1 cm); B. sawing marks; C. abrasion marks; D. perforation detail.

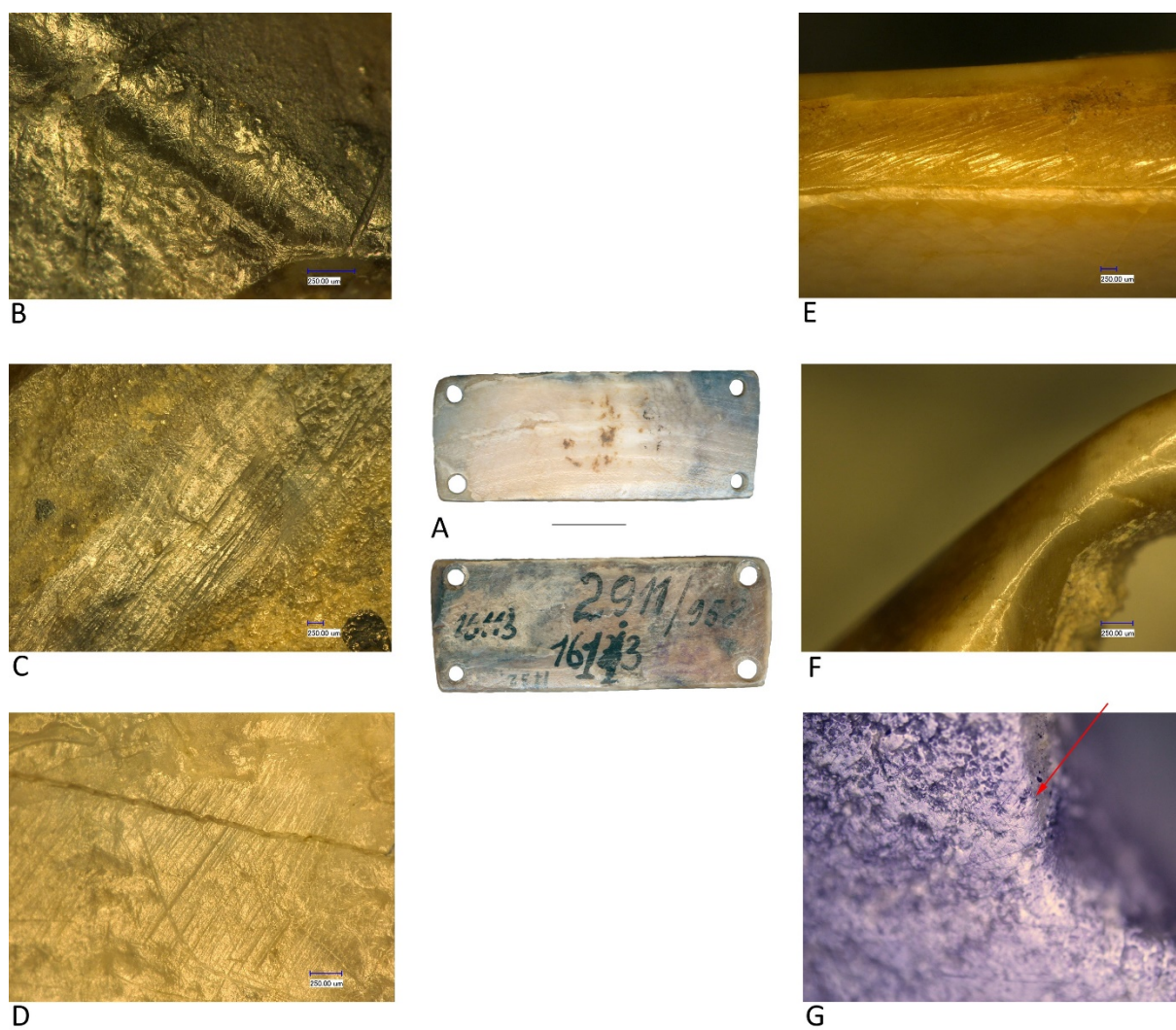

Fig. 22. A. Plăcuță perforată din dinte (scara: 1 cm); B. stigmatе de *sciage*; C, D. stigmatе de *raclage*; E. stigmatе de abraziune; F, G. uzura la nivelul perforației.
A. Tooth perforated plate (scale: 1 cm); B. sawing marks; C, D. scraping marks; E. abrasion marks; F, G. use-wear marks at perforation level.

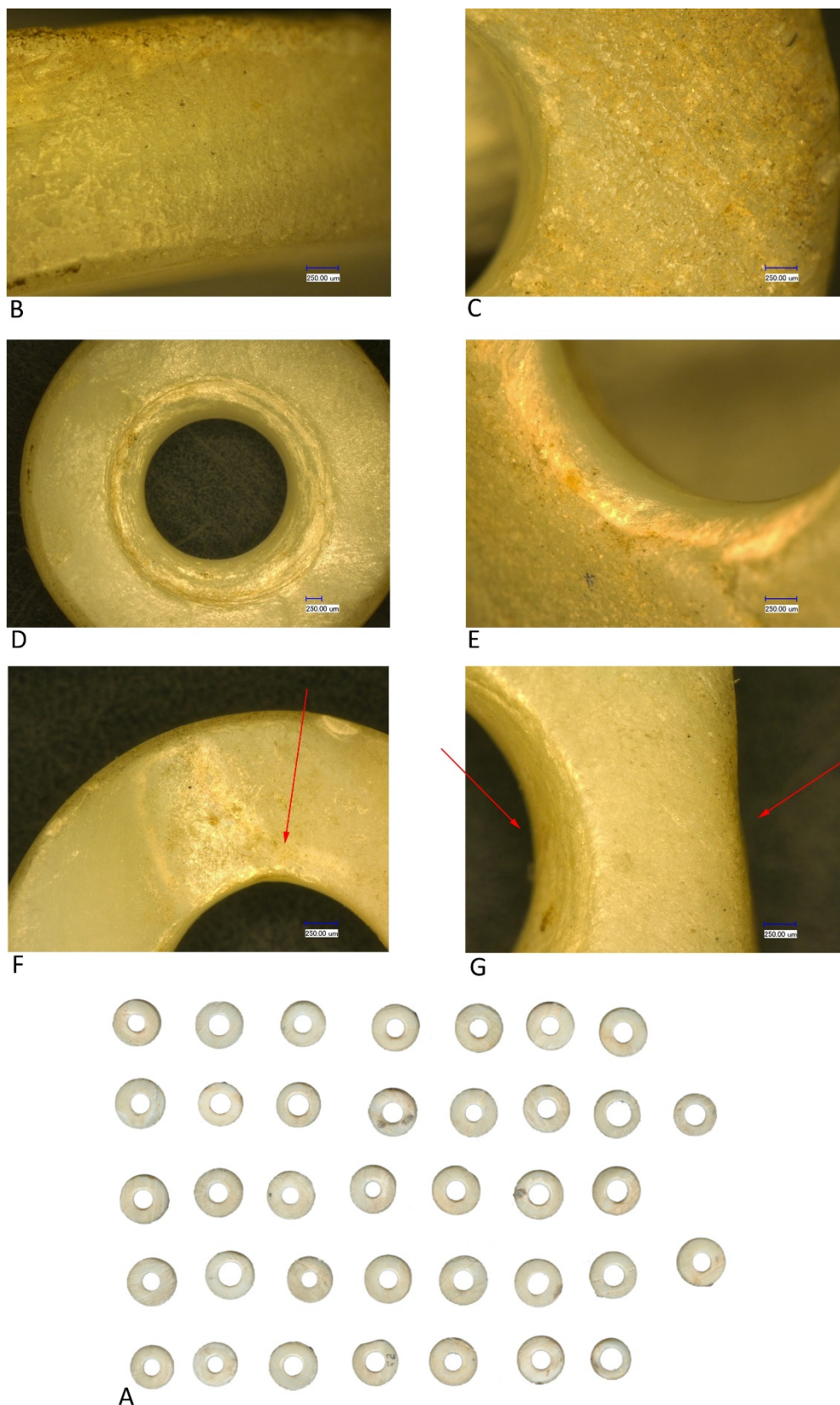

Fig. 23. A. Mărgele cilindrice din valvă de *Unio* sp. (scara: 1 cm); B, C. stigmatе de abraziune; D. detaliu perforație; E-G. uzura la nivelul perforației.
A. Cylindrical beads of *Unio* valve (scale: 1 cm); B, C. abrasion marks; D. perforation detail; E- G. use-wear marks at perforation level.

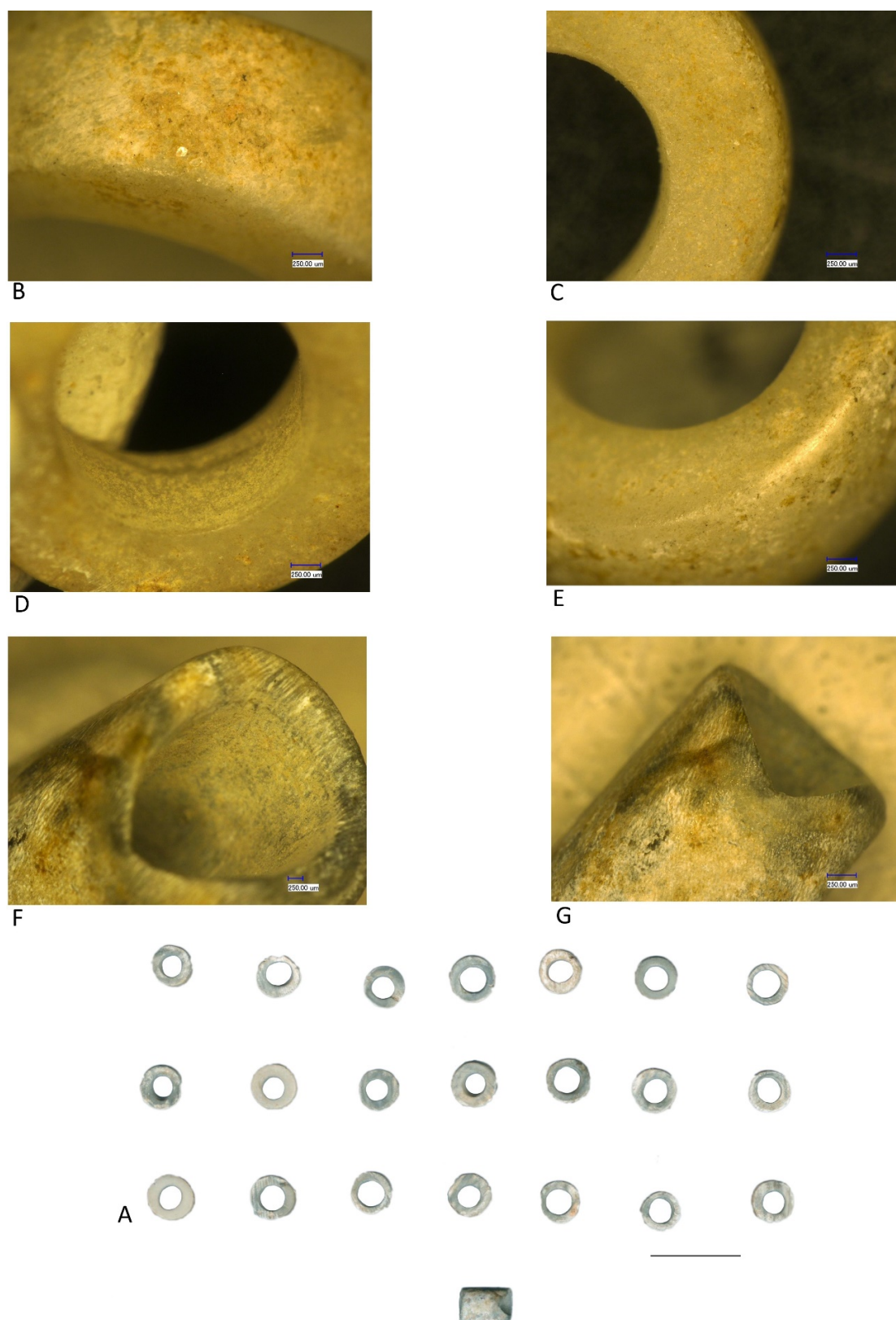

Fig. 24. A. Mărgele din valvă de *Spondylus* sp. (scara: 1 cm); B, C. stigmatе de abraziune; D, E. uzura la nivelul perforației (mărgele cilindrice); F, G. uzura la nivelul perforației (piesa tubulară).

A. Beads of *Spondylus* valve (scale: 1 cm); B, C. abrasion marks; D, E. use-wear marks at perforation level (cylindrical beads); F, G. use-wear marks at perforation level (tubular bead).